

HORECAVISIE APELDOORN 2018-2023

Achtergronddocument

1. INLEIDING

De gemeente Apeldoorn werkt aan een leefbare en attractieve gemeente waar inwoners, bezoekers en ondernemers zich thuis voelen. Daarvoor is een gevarieerd en goed functionerend aanbod van voorzieningen belangrijk. In dat voorzieningenaanbod speelt de horeca een belangrijke rol.

De gemeente wil een horecasector die kwantitatief én kwalitatief past bij de ambities voor de binnenstad en het toerisme; een horecasector die inspeelt op wensen van Apeldoorners en (potentiële) toeristisch-recreatieve bezoekers van Apeldoorn als 'hoofdstad van de Veluwe'.

Daarvoor is er behoefte aan meer inzicht in vraag en aanbod en een visie die ambitie uitstraalt. Hoe doet Apeldoorn het? Waar liggen de kansen? Binnenstad als focusgebied. Die wil de gemeente aantrekkelijk houden en er samen met de ondernemers voor zorgen dat deze nog aantrekkelijker wordt, voor bewoners en bezoekers.

Dit is het achtergronddocument bij de horecavisie van de gemeente, met cijfers en observaties die zijn gebruikt voor de opstelling van de visie. Het huidige horeca-aanbod is geïnventariseerd en geanalyseerd en relevante trends en ontwikkelingen in vraag en aanbod worden beschreven. Vervolgens wordt het perspectief van de diverse horecasectoren (restaurantsector, drankensector, fastservicesector én de hotelsector) geschetst. Daarbij is rekening gehouden met de toeristische en binnenstadsambities van de gemeente.

Hoofdstukindeling:

1. Inleiding	pagina 1
2. Horeca-aanbod in cijfers	2
3. Positie en perspectief van eten en drinken in Apeldoorn	5
4. Positie en perspectief van overnachten in hotels Apeldoorn	11
5. Horecastructuur gebiedsgericht	20
6. Draagvlak en vraagstructuur en doelgroepgerichte uitwerking	28
7. Toekomstperspectief	32
Bijlage 1 : Horecaontwikkeling gemeente Apeldoorn 2007-2017 (dd juli)	36
Bijlage 2 : Benchmark horeca aanbod gemeenten > 100.000 inwoners	37
Bijlage 3 : Raming economisch functioneren horeca	38

2. HORECA-AANBOD IN CIJFERS

Om de positie en het perspectief van de horeca in de gemeente Apeldoorn in beeld te brengen is allereerst het aanwezige horeca-aanbod geïnventariseerd en geanalyseerd¹.

2.1. Omvang, samenstelling en ontwikkeling 2007 - 2017

Hieronder een samenvattend overzicht van de omvang en samenstelling van het horeca-aanbod in de gemeente Apeldoorn en de ontwikkeling in de jaren 2007, 2012 en 2017 (peildatum juli 2017). Zie bijlage 1 voor een volledig overzicht van het horeca-aanbod.

Totaal aantal bedrijven en m2 vloeroppervlak 2007-2017	2007		2012		2017	
	Aantal	m2 vvo	Aantal	m2 vvo	Aantal	m2 vvo
Drankensector	142	35.406 m2	132	36.367 m2	131	36.054 m2
Fastservicesector	92	5.582 m2	100	6.931 m2	117	8.654 m2
Restaurantsector	82	17.217 m2	88	18.843 m2	93	17.968 m2
Hotelsector	28	15.482 m2 1.052 kamers	25	15.933 m2 1.053 kamers	28	14.911 m2 1.080 kamers
Totaal horeca	344	73.887 m2	345	78.074 m2	369	77.587 m2

Het aantal horecabedrijven in de gemeente Apeldoorn is in de afgelopen tien jaar toegenomen met ruim 7% tot nu 369 bedrijven. Het voor het publiek toegankelijke m2 verkoopvloeroppervlak nam toe tot ongeveer 77.500 m2 vvo. Het aanbod nam wat sterker toe dan de in die periode in de gemeente Apeldoorn ook groeiende bevolking (+3% tot ca. 160.000 inwoners). Van het totaal aantal bedrijven is 36% onderdeel van de drankensector, 32% is fastservice, 25% restaurant en 7% hotel.

De tussen 2007 en 2017 gesignaleerde groei van het horeca aanbod in Apeldoorn komt vooral op naam van 'eten', dat het hoofdelement vormt van zowel de fastservicesector als de restaurantsector. De fastservicesector is zowel in aantal bedrijven (een toename van 25 bedrijven = plus 27%) als in verkoopoppervlak (plus 55%) de grootste groeier in de gemeente Apeldoorn. Het aantal restaurants groeide met 11 bedrijven (plus 15%) en het aantal drankenverstrekkers (waar het drinken de hoofdactiviteit is) nam juist met 11 af (min 12%). De hotelsector bleef ondanks een 'dip' in 2012 per saldo in aantallen gelijk op 28 en dat geldt ook voor het aanbod hotelkamers (van 1.050 naar 1.080 = plus 3%).

De in Apeldoorn geconstateerde groei in de maaltijd- en drankenverstrekkende sectoren is iets sterker dan de landelijke groei in de periode 2007-2017. In die jaren groeide het aantal restaurants landelijk met 8% en het aantal fastservicebedrijven met 23% terwijl het aantal drankverstrekkers met 7% afnam. De Apeldoornse hotelsector bleef in kwantitatieve zin stabiel en heeft de landelijke groeicijfers (plus 25% bedrijven en plus 30% kamers/bedden tussen 2007-2017) in afgelopen jaren in het geheel niet gevolgd.

¹ De kwantitatieve inventarisatie en analyse is uitgevoerd met gegevens van HorecaDNA (op basis van de bij de Kamer van Koophandel ingeschreven horecabedrijven). Deze kwantitatieve informatie is ook als looplijst gebruikt voor observatie ter plekke en een globale kwalitatieve beoordeling van de belangrijkste horecatypen en horecagebieden. Dit geeft een actueel beeld van de horeca in Apeldoorn anno 2017.

2.2. Benchmark met gemeenten > 100.000 inwoners

In onderstaand overzicht is het aanbod per 10.000 inwoners weergegeven voor enkele met Apeldoorn vergelijkbare steden. Zie bijlage 2 voor een volledige benchmark van Apeldoorn met de andere Nederlandse gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. Het blijkt dat Apeldoorn in aantallen bedrijven achterblijft ten opzichte van gemiddeld in de gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. Ook in aantallen vierkante meters loopt Apeldoorn (0,5 m2 per inwoner) achter bij die vergelijkbare gemeenten (0,69 m2 per inwoner). De horecabedrijven in Apeldoorn zijn gemiddeld wel wat groter dan elders. Kijkend naar het aanbod in de deelsectoren scoort de gemeente Apeldoorn meer hotels en meer hotelkamers per 10.000 inwoners. Op de andere horeca-deelsectoren scoort de gemeente (véél) lager dan op basis van inwonertal valt te verwachten (de rangordescores op betreffende items staan tussen haakjes).

Hieronder wordt ingezoomd op enkele steden die ongeveer even groot zijn en net als Apeldoorn géén universiteit en weinig hoger onderwijs hebben, te weten Amersfoort en Haarlem en de omliggende 'concurrerende' steden Ede, Zwolle en Arnhem.

Aanbod vergelijking o.b.v HorecaDNA (gegevens juli 2016)	Aantal Inwoners	Aantal horeca bedrijven	M2 verkoop-oppervlak	Bedrijven per 10.000	Dranken per 10000	Fastservice per 10000	Restaurant per 10000	Hotel per 10000	Kamers per 10000*
Totaal Nederland	17081507	46687	7742873	27,3	9,9	7,2	6,8	2,1	74,9
Totaal > 100.000	833624	4230	571235	31,6	10,8	8,9	8,5	1,8	62,8*
Apeldoorn	159025(11)	374 (16)	79267 (12)	23,5 (21)	7,9 (24)	7,3 (20)	5,6 (21)	1,8 (6)	67,4 (11)
Haarlem	158140	494	51381	31,2	10,8	9,5	8	1	63,3
Arnhem	153818	485	83265	31,5	11,5	9,3	7,7	1,6	57,0
Amersfoort	153602	368	56975	24	6,9	7	7,2	1	50,4
Zwolle	124896	288	70183	23,1	8,6	6,3	5,5	1,4	51,9
Ede	112427	244	47457	21,7	8,5	5,6	4,4	1,6	64,1

* Aantal kamers per 10.000 inwoners gemeenten > 100.000 inwoners is berekend exclusief het aanbod in Amsterdam en Haarlemmermeer

Voor deze steden blijkt:

- Haarlem heeft in absolute aantallen en per 10.000 inwoners de meeste horeca in de onderscheiden deelsectoren (alleen hotelaanbod per 10.000 lager dan in Apeldoorn);
- Ede beschikt over de minste horeca waarbij het aanbod hotels per 10.000 net als in Apeldoorn relatief groot is, net als het aanbod drankenverstrekkers.
- Amersfoort is in aantallen horecabedrijven goed vergelijkbaar met Apeldoorn en blijkt per 10.000 inwoners gemiddeld over wat meer restaurants en wat minder drankenverstrekkers te beschikken.
- Zwolle heeft een in aantal bedrijven per 10.000 inwoners vergelijkbaar aanbod met gemiddeld iets meer drankenverstrekkers en gemiddeld wat minder fastservice-bedrijven. Ook Zwolle kent een relatief groot hotelaanbod per 10.000 inwoners.
- Arnhem heeft in alle sectoren een zeer omvangrijk aanbod per 10.000 inwoners.
- Deventer (99.250 inwoners) en Zutphen (47.350 inwoners) (in het oosten) hebben elk minder dan 100.000 personen en zijn niet in de benchmark opgenomen. Ook deze gemeenten beschikken met ongeveer 26,5 horecabedrijven per 10.000 inwoners over meer horeca per inwoner dan Apeldoorn.

Samenvattend blijkt dat het horeca-aanbod in Apeldoorn minder groot is dan je op basis van het inwonertal zou verwachten. In de hotelsector is het aanbod wel relatief groot.

2.3 Raming economisch functioneren

Gebruikmakend van 'gemiddelden' in Nederland (o.b.v. CBS-omzetgegevens en aanbodgegevens HorecaDNA) is hieronder de horecaomzet in eten en drinken in de gemeente Apeldoorn anno 2017 geraamd op ruim € 245 miljoen, waarvan € 205 miljoen in de dranken/fastservice/restaurantsector en € 40 miljoen aan eten en drinken in hotels.

Gemiddelden NEDERLAND	gebied		
Sector	Omzet incl. BTW (x 1 miljard) 2014	Aantal m ² vvo (x 1 miljoen) 2014	Omzet incl. BTW per m ² vvo
Drankensector	3,5	1,3	2.700,-
Fastservicesector	3,5	0,7	5.000,-
Restaurantsector	6,6	1,8	3.650,-
Hotelsector (excl. logiesdeel)	2,9	1,1	2.650,-
Totaal	15,7	4,9	3.200,-

Raming GEM APELDOORN	gebied		
Sector	aantal m ² vvo	Omzet per m ² vvo	Omzet incl. BTW (x 1 miljoen)
Drankensector	36.054	2.700,-	97,3
Fastservicesector	8.654	5.000,-	43,3
Restaurantsector	17.968	3.650,-	65,6
Hotelsector (excl. logiesdeel)	14.911	2.650,-	39,5
Totaal	77.587	3.165,-	245,7

Raming CENTRUM A'DOORN	gebied		
Sector	aantal m ² vvo	Omzet per m ² vvo	Omzet incl. BTW (x 1 miljoen)
Drankensector	8.338	2.700,-	22,2
Fastservicesector	3.501	5.000,-	17,5
Restaurantsector	7.322	3.650,-	26,7
Hotelsector (excl. logiesdeel)	380	2.650,-	1,0
Totaal	19.541	3.400,-	66,4

Volgens deze raming bedraagt de omzet van het horeca-aanbod in de binnenstad ongeveer € 66,4 miljoen. Van die omzet komt het grootste deel (€ 26,7 miljoen) terecht in de restaurants, € 22,2 miljoen wordt omgezet in de drankensector en € 17,5 miljoen in de fastservicesector.

2.4 Deelconclusie

De horeca in Apeldoorn heeft zich in de periode 2007-2017 rustig ontwikkeld. De overall toename van 3% in aantallen bedrijven komt geheel op naam van het 'eten' en groei in de restaurantsector en vooral groei in de fastservicesector. In het 'drinken' was er sprake van een afnemend aantal bedrijven in de drankenverstreckende sector en tegelijkertijd een beperkte groei van het totale verkoopvloeroppervlak (wat duidt op schaalvergroting). De ontwikkeling in het eten en drinken is vergelijkbaar met landelijke ontwikkelingen. In de hotelsector van Apeldoorn bleef het aantal bedrijven en hotelkamers in de afgelopen tien jaar min of meer gelijk en dat wijkt wel af van de landelijke ontwikkeling die afgelopen jaren een gestage groei in het aantal hotels en hotelkamers liet zien.

Afgezet tegen de landelijke gemiddelden is het Apeldoornse aanbod per hoofd van de bevolking in de drankensector, fastservicesector en de restaurantsector anno 2017 wel (veel) kleiner dan in vergelijkbare gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. In de hotelsector is het aanbod in Apeldoorn per hoofd juist weer groter dan in de meeste andere grotere gemeenten en scoort Apeldoorn dus hoog in de ranglijstjes.

In volgende hoofdstukken wordt de positie en het perspectief van het horeca-aanbod in respectievelijk eten & drinken (hoofdstuk 3) en overnachten (hoofdstuk 4) uitgewerkt.

3. Positie en perspectief van eten en drinken in Apeldoorn

“Horeca is het nieuwe winkelen” hoor je vaak de laatste tijd. Daarbij wordt bedoeld op de snelle opkomst van veel nieuwe eet- en drinkmogelijkheden in de winkelstraten. Die groei laat zich niet alleen zien in de cijfers (steeds meer fastservicebedrijven en restaurants) maar ook in de winkelstraten waar steeds meer horeca verschijnt in voormalige winkelpanden en nieuwe mengconcepten ontstaan waarin horecaexploitatie gecombineerd wordt met winkelverkoop en/of dienstverlening en ambacht (blurring). In Apeldoorn is ‘blurring’ in een (inmiddels verlengde en uitgebreide) pilot mogelijk gemaakt.

3.1. Drankensector

In de drankensector nam, zoals ook al geruime tijd landelijk speelt, het aanbod in aantallen bedrijven met ongeveer 8% af. Het verkoopoppervlak nam in omvang wel licht toe (met 2%). De schaalvergroting komt met name door uitbreiding van de zaalruimte in enkele (nieuwe) ontmoetingscentra en zalen-/partycentra. De daling van het aantal drankenverstrekende bedrijven in Apeldoorn lijkt enigszins tot stilstand te komen. Met het huidige aanbod bevindt Apeldoorn zich al wel aan de onderkant van hetgeen in deze sector in de Nederlandse gemeenten met meer dan 100.000 inwoners wordt aangetroffen (24^e plaats van 31 gemeenten). Naast de 70 ‘kroegen’² zijn er 40 horecaexploitaties bij recreatiebedrijven, sportaccommodaties en in ontmoetingscentra. Zoals in veel andere steden het geval was, verdween de discotheek uit het horecalandschap van Apeldoorn.

Horecaontwikkeling gemeente Apeldoorn (peildatum juli)	2007	2012	2017
Inwonertal	155.564	156.961	160.047
<i>Drankensector, totaal [bedrijven]</i>	<i>142</i>	<i>132</i>	<i>131</i>
<i>Verkoopoppervlakte drankensector [m2]</i>	<i>35406</i>	<i>36367</i>	<i>36054</i>
<i>Café/Bar [bedrijven]</i>	<i>73</i>	<i>68</i>	<i>70</i>
<i>Discotheek [bedrijven]</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>0</i>
<i>Coffeecorner [bedrijven]</i>	<i>10</i>	<i>8</i>	<i>10</i>
<i>Kiosk [bedrijven]</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
<i>Horeca bij recreatiebedrijf [bedrijven]</i>	<i>23</i>	<i>22</i>	<i>21</i>
<i>Horeca bij sportaccommodatie [bedrijven]</i>	<i>15</i>	<i>11</i>	<i>8</i>
<i>Strandbedrijf [bedrijven]</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Ontmoetingscentrum [bedrijven]</i>	<i>8</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
<i>Zalen-/partycentrum [bedrijven]</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>7</i>

Perspectief en visie drankensector : De daling van het aantal bedrijven in deze sector lijkt tot staan gebracht en de komende jaren worden ook geen forse wijzigingen in het huidige aanbod in de drankensector verwacht. De wisseling in het kroegenbestand zal waarschijnlijk wel relatief groot blijven, maar ook onder een nieuwe eigenaar is er in de drankensector meestal geen echte vernieuwing van concept (drankverstrekking) of doelgroep (jongeren). In Apeldoorn is dit ook het geval. De drankenverstrekende sector is niet echt sexy en herbergt ook niet de meest innovatieve bedrijven. Cafébazen vinden het vaak lastig om als café/barbedrijf ook wat met eten te doen. Daarvoor is niet alleen een aanpassing van de zaak nodig, maar ook de ondernemer zelf zal een knop moeten omzetten, ook in Apeldoorn.

² In september 2017 constateerde Van Spronsen & Partners dat de kroegdichtheid in Apeldoorn het laagst is van de 22 grootste Nederlandse gemeenten, overigens op basis van de in juli 2016 ingeschreven 65 café/bar bedrijven (inmiddels dus weer 70 in 2017) <https://indebuurt.nl/apeldoorn/nieuws/apeldoorn-weinig-kroegen~11508/>).

3.2. Fastservicesector

De ontwikkeling van de Apeldoornse fastservicesector is -vergelijkbaar met de landelijke ontwikkeling- in de afgelopen tien jaar de sterkst groeiende horecasector in de gemeente Apeldoorn en bestaat op dit moment uit 117 bedrijven (27% meer dan in 2007) met samen 8.654 m2 vvo (+ 55%).

Bij een min of meer gelijkblijvend aantal 'traditionele' fastservicebedrijven (zoals cafetaria's, pannekoekenrestaurants en restauraties) is de laatste tien jaar het aantal ijssalons en shoarmazaken verdubbeld. Ook de lunchrooms namen in Apeldoorn in aantallen sterk toe. De groei in deze sector komt vooral door nieuwvestiging in de binnenstad van Apeldoorn. In overig stad en in de dorpen en buitengebied is weinig groei. Veel van de in de binnenstad gevestigde fastservice richt zich op winkelend publiek en de openingstijden van deze daghoreca is dan ook sterk gekoppeld aan winkeltijden.

Horecaontwikkeling gemeente Apeldoorn (peildatum juli)	2007	2012	2017
Inwonertal	155.564	156.961	160.047
<i>Fastservicesector, totaal [bedrijven]</i>	<i>92</i>	<i>100</i>	<i>117</i>
<i>Verkoopoppervlakte fastservicesector [m2]</i>	<i>5582</i>	<i>6931</i>	<i>8654</i>
Ijssalon [bedrijven]	6	11	12
Cafetaria [bedrijven]	41	41	39
Fastservicerestaurant [bedrijven]	5	4	5
Shoarmazaak [bedrijven]	9	15	19
Lunchroom [bedrijven]	18	14	26
Pannekoekenrestaurant [bedrijven]	7	9	8
Restauratie [bedrijven]	2	1	1
Spijsverstrekker n.e.g. [bedrijven]	3	5	7

Perspectief en visie fastservicesector :De groei van de fastservice zal de komende jaren doorzetten en dan met name in de binnensteden. Dit is niet alleen een landelijk gegeven maar ook een ontwikkeling en trend die zich in Apeldoorn afspeelt. De groei van het aantal bedrijven en verkoopvloeroppervlak wordt gestimuleerd door een steeds grotere gerichtheid van het winkelend en uitgaand publiek op horeca waarbij gemak en 'to-go' een belangrijke rol speelt. De groei in aantallen bedrijven is zichtbaar in de steeds vernieuwende concepten waarin je naast broodjes ook smoothies, salades en koffie kunt gebruiken en waar je desgewenst ook kunt werken. De nadruk ligt daarbij op gezondheid, authenticiteit en pure smaken. Zo wordt bijvoorbeeld ook patat op andere (exclusievere) manieren aan de man gebracht zoals bij het Frites Atelier van Sergio Herman in hartje binnenstad Utrecht. Hier koop je geen patat maar 'beleef je haute friture'. Zo wordt bijvoorbeeld ook de avocado als onderdeel van elk gerecht momenteel in een nieuw fastserviceconcept in Nederlandse binnensteden uitgerold. Alles is in principe denkbaar, ook in Apeldoorn!

3.3. Restaurantsector

Het aantal bedrijven in de restaurantsector nam in tien jaar toe van 82 tot 93 op dit moment waarbij het verkoopvloeroppervlak stabiel bleef (op ongeveer 18.000 m2). Het gemiddelde restaurant in Apeldoorn is daarmee dus kleiner geworden, van 210 m2 in 2007 naar gemiddeld 193 m2 in 2017. Daarmee beweegt de gemiddelde omvang in Apeldoorn die relatief groot is zich in de richting van het landelijk gemiddelde van ongeveer 167 m2 per zaak in de restaurantsector.

Horecaontwikkeling gemeente Apeldoorn (peildatum juli)	2007	2012	2017
Inwonertal	155.564	156.961	160.047
<i>Restaurantsector, totaal [bedrijven]</i>	<i>82</i>	<i>88</i>	<i>93</i>
<i>Verkoopoppervlakte restaurantsector [m2]</i>	<i>17217</i>	<i>18843</i>	<i>17968</i>
Bistro [bedrijven]	6	8	9
Restaurant [bedrijven]	53	63	67
Cafe-Restaurant [bedrijven]	21	14	14
Wegrestaurant [bedrijven]	2	3	3

De groei van het aanbod (in aantallen bedrijven) komt op naam van met name nieuwe restaurants en bistro's terwijl het aantal 'traditionele' café-restaurants (waarin het eten en drinken van oudsher gekoppeld is) sterk daalde. Net als in de drankenverstreckende sector bij de traditionele café- en barbedrijven wordt ook hier duidelijk dat het eten anno 2017 de boventoon voert. De restaurantsector gaat hierin mee met de tijd en vertoont zo een duidelijke innovatie en vernieuwingsactiviteit die de komende jaren naar verwachting ook zal aanhouden als het consumentenvertrouwen de huidige positieve lijn weet vast te houden.

De restaurants van Apeldoorn bevinden zich verspreid over de gemeente met een duidelijke concentratie in de binnenstad. Binnenkort zal aan de A50 bij de afslag Apeldoorn/Zutphensestraat een nieuw Van der Valk hotel-restaurant zijn deuren openen maar ook de binnenstad biedt nog volop ruimte voor nieuwe ontwikkelingen; allereerst door het verder versterken van de Van Kinsbergenstraat als restaurantstraatje. Vervolgens kan door het aanwijzen van een omliggende restaurantzone een verdere uitbreiding van het binnenstedelijke restaurantaanbod gestimuleerd worden in de Korenstraat en de Kapelstraat. Ook op andere locaties in de binnenstad is nieuw restaurantaanbod denkbaar. Verwijzend naar de gebiedsgerichte analyse en visie in hoofdstuk 5 gaat het dan om bijvoorbeeld het Marktpllein, Marktstraat/Beekstraat, in historische panden, op broedplaatslocaties, aan het water in de Kanaalzone e.o.

Een in deze cijfers niet zichtbare trend in de restaurantsector is de onstuimige groei van wok- en sushi restaurants (met diverse voorbeelden in Apeldoorn), all-you-can-eat concepten en de komst van grote wereldrestaurants die de laatste jaren in veel steden een plek vonden op grote en goedkope, goed zichtbare en met de auto bereikbare locaties. Zo ook in Apeldoorn met de vestiging van het wereldrestaurant Orange³ in juni 2014 op de Woonboulevard en het daar in 2014 ook gevestigde, maar inmiddels failliete, grootschalige restaurant VOOR. Onbekend is hoeveel bezoekers Orange op jaarbasis heeft, maar de reacties van bezoekers op internet zijn in het algemeen zéér positief. De schaal en locatie gecombineerd met de grote aantrekkingskracht van het all-you-can-eat en de verrassend goede kwaliteit maakt de wereldrestaurants tot gevreesde concurrenten voor de bestaande horeca.

Perspectief en visie restaurantsector : De groei van het aantal restaurants in Apeldoorn zal komende jaren zeker doorzetten, waarbij de marktvraag zowel binnen als buiten het centrum aanwezig is.

³ Wereldrestaurant Orange bevindt zich bij Woonboulevard De Voorwaarts. Zeer gunstig gelegen in Apeldoorn vlakbij de snelweg A50, afrit 24. Ruim en gratis parkeren, ook voor touringcars. Ook bereikbaar met trein (van treinstations Osseveld en De Maten 5 à 10 minuten lopen) en bus (bushalte De Tol op ongeveer 10 minuten).

3.4. Pilot Mengvormen Apeldoorn

Naast de hierboven al beschreven ontwikkelingen en trends in de diverse sectoren is er één ontwikkeling die op dit moment sterk in de aandacht staat, te weten het mengen van functies, ook wel blurring of blending genoemd. Specifiek gaat het om een menging van commercieel-publiekverzorgende functies als detailhandel, horeca, dienstverlening en ambacht. In de meeste gevallen wordt horeca toegevoegd aan een andere functie⁴. Veel gemeenten ervaren in hun wettelijke verantwoordelijkheid om toezicht te houden op de naleving van de Drank- en Horecawet (DHW) dat economische belangen en belangen van winkeliers en horecaondernemers op gespannen voet staan met een aantal verboden uit de DHW.

Om in de praktijk zicht te krijgen op het soort mengvormen en wat er al dan niet in het kader van de evaluatie van de DHW toegestaan kan worden heeft Apeldoorn samen met 33 andere gemeenten deelgenomen aan de door VNG georganiseerde Pilot 'reguleren van mengvormen van detailhandel en horeca'.

In de pilot konden winkeliers horeca exploiteren en horecabedrijven mochten op hun beurt producten verkopen⁵. Conclusie van de pilot is dat het toestaan van mengvormen in winkels en horecabedrijven een positief resultaat oplevert voor klanten, ondernemers en winkelgebieden:

- Deelnemende gemeenten en ondernemers zijn van mening dat mengvormen gecontinueerd moeten worden in een aangepaste Drank- en Horecawet.
- Mengvormen waarbij niet-alcohol gerelateerde producten worden verkocht als nevenactiviteit worden positief beoordeeld.
- Het schenken van alcohol om te proeven, of het organiseren van proeverijen (bijvoorbeeld bij slijters) wordt positief beoordeeld.
- Er is bij zowel gemeenten als ondernemers draagvlak voor het schenken of verkopen van alcohol als dat in het verlengde ligt van de hoofdactiviteit. Dat houdt in dat het schenken of de verkoop van alcohol – indien toegestaan - altijd een nevenactiviteit is.

Op basis van de resultaten pleit de VNG er daarom voor om de Drank- en Horecawet aan te passen en de gemeenten de bevoegdheid te geven te beslissen of gemengde horeca en winkelvormen wel of niet in de gemeente zijn toegestaan⁶. De gemeente Apeldoorn heeft na de evaluatie van de proef besloten de pilot voort te zetten en uit te breiden.

⁴ In de pilot gaat het om ongeveer 60% horeca in winkels, circa 30% betreft detailhandel in horecabedrijven en circa 10% blurring bij slijters

⁵ De resultaten van de proef zijn te lezen in het in augustus 2017 verschenen eindrapport Pilot mengvormen Drank- en Horecawet https://vng.nl/files/vng/53536_-_berenschoteindrapport_pilot_dhw.pdf

⁶ In tegenstelling tot VNG vindt Koninklijke Horeca Nederland het een slecht idee om gemeenten te laten beslissen over het mengen retail en horeca met alcohol. Om ervoor te zorgen dat er op een goede en verstandige manier wordt omgegaan met alcohol, zijn er regels over wie, waar en onder welke voorwaarden (vergunning, opleidingseisen, inrichtingseisen) alcohol mag schenken. Deze regels en uitgangspunten zijn wat KHN betreft nog steeds net zo belangrijk als toen de eerste alcoholwet werd gemaakt. Het voorstel van de VNG kan volgens KHN betekenen dat in de ene gemeente wordt toegestaan dat kledingzaken alcohol mogen weggeven of verkopen, en in de andere gemeente niet. Een gemeente kan bovendien zelf bepalen of er vergunningeisen gelden en of er wel/niet een Verklaring Sociale Hygiëne nodig is. Als de politiek al blurring met alcohol zou willen toestaan, dan vindt KHN dat voor andere alcoholverstrekkers dezelfde voorwaarden moeten gelden als voor de reguliere horeca met een Drank en Horecawetvergunning: dezelfde vergunnings- en opleidingseisen (Verklaring Sociale Hygiëne) en dezelfde eisen aan de inrichting.

3.5. Ontwikkelingen en trends, economisch functioneren en ontwikkelruimte

De crisis lijkt voorbij en het consumentenvertrouwen neemt toe. Dit zien we ook terug in de horecaomzet die zich al enkele kwartalen positief ontwikkelt. Volgens de CBS Kwartaalmonitor horeca groeiden de omzetten ten opzichte van vergelijkbare kwartalen vorig jaar met zo'n 8% tot 10%. Het goede nieuws is dat de horeca dus profiteert van een gunstig economisch klimaat waarin zowel Nederlanders als toeristen meer consumeren in de Nederlandse horeca en daarbij ook meer uitgeven. Maar daarmee is niet gezegd dat de horeca overall in gelijke mate profiteert. Er zijn dus steeds meer hotels, restaurants en cafés waar het goed gaat, maar er zijn ook nog steeds een groot aantal bedrijven waar het minder goed gaat. Bovendien komen er ook elk kwartaal weer horecazaken bij, waardoor de concurrentie toeneemt en de omzet per bedrijf dus niet hoeft te stijgen.

Binnen de horeca ging het volgens het CBS in het tweede kwartaal van 2017 met alle verschillende bedrijfstakken goed. De hoogste omzetgroei vond plaats in de fastservicebedrijven. Dat sluit aan bij het feit dat het eetpatroon van mensen de laatste jaren verandert. Meer mensen kiezen voor gemak en snelheid en laten vaker eten bezorgen. Het aantal fastservicebedrijven (snackbars, fastfood-restaurants, lunchrooms en bezorgdiensten) groeit dan ook sneller dan het aantal restaurants. Daarbij komt dat het aantal bedrijven harder groeit dan het aantal verkochte consumpties. Al geven consumenten wel meer uit voor deze consumpties. Ook bij cafés, waar het eerder minder goed ging, zien we het afgelopen kwartaal herstel. Dat lijkt goed nieuws voor de cafés maar een relativering is hier op z'n plaats. In vergelijking met tien jaar geleden is een vijfde van de cafés (en daarmee hun omzet) verdwenen.

Indien Apeldoorn erin slaagt de aantrekking en functie van de binnenstad voor de regio, toeristen/recreanten én de lokale bevolking te verhogen zal de horecaomzet in de binnenstad vanzelfsprekend ook toenemen. Het verdient aanbeveling het horecabezzoek en de horecabestedingen en uiteraard ook de andere ontwikkelingen in de binnenstedelijke bezoekerskenmerken en bestedingen te monitoren.

3.6. Deelconclusie

Kijkend naar het aanbod aan eten en drinken in de gemeente Apeldoorn dan blijkt dit in aantallen bedrijven en het m² verkoopvloeroppervlak per hoofd van de bevolking minder groot te zijn dan in de meeste andere gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. In de drankenverstreckende sector lijkt de daling van het aanbod afgenomen en in de restaurantsector en vooral de fastservice sector zien we in de afgelopen jaren een gestage groei. Nu de consumentenbestedingen ook in de horeca weer aantrekken is er in alle onderscheiden deelsectoren perspectief op een uitbreiding van het horeca-aanbod. Een eventuele uitbreiding van het horeca-aanbod in de binnenstad zal leiden tot een grotere attractie van de horeca en de binnenstad waarvan ook winkels en de andere leisure en publiekverzorgende functies in wisselwerking met elkaar profiteren.

4. Positie, perspectief en visie op Apeldoornse hotels

In dit hoofdstuk staat de positie en het perspectief van de hotelsector in de gemeente Apeldoorn centraal⁷.

4.1. Omvang, samenstelling en ontwikkeling 2002 - 2017

Op dit moment (peildatum juli 2017) telt de gemeente Apeldoorn 28 hotels met samen 1.080 kamers (2.220 bedden) en ca. 15.000 m2 verkoopvloeroppervlak (m2 vvo) aan publiektoegankelijke ontvangstruimten, restaurant/café/bar en vergader/zaalruimten⁸.

Hotels Gem Apeldoorn (juli)	2002	2007	2012	2017
Hotelsector, totaal	33	28	25	28
Horecabedrijven, totaal	348	344	345	369
Verkoopoppervlakte, totaal [m2]	72177	73887	78074	77587
Horecabedrijven per 10.000 inwoners	22,8	22,4	22,8	23,9
Verkoopoppervlakte hotelsector [m2]	15462	15482	15933	14911
Kamers, totaal	1095	1052	1053	1080
Bedden, totaal [bedden]	2340	2154	2150	2220
Hotel/Hotel-Garni	6	5	4	3
Hotel-Cafe	0	0	0	1
Hotel-Restaurant	10	8	7	7
Hotel-Cafe-Restaurant	11	12	11	12
Pension	6	3	3	5
Bedrijven in hotelsector per 10.000 inw	2,1	1,8	1,6	1,7
NHC, 1 ster, bedrijven	-	1	1	1
NHC, 2 sterren, bedrijven	-	6	3	3
NHC, 3 sterren, bedrijven	-	11	13	12
NHC, 4 sterren, bedrijven	-	6	5	6
NHC, 5 sterren, bedrijven	-	0	1	1
NHC, 1 ster, kamers	-	3	3	3
NHC, 2 sterren, kamers	-	144	74	70
NHC, 3 sterren, kamers	-	310	345	283
NHC, 4 sterren, kamers	-	499	542	623
NHC, 5 sterren, kamers	-	0	42	42

Bron HorecaDNA juli 2017

De hotelsector bleef ondanks een 'dip' in 2012 per saldo in aantal bedrijven gelijk op 28 en dat geldt ook in feite ook voor het aanbod hotelkamers dat tussen 2012 en 2017 weer licht groeide (met 30 kamers = plus 3%). De hotelsector in Apeldoorn heeft daarmee de landelijke groeicijfers (plus 25% bedrijven en plus 30% kamers/bedden) in de afgelopen jaren niet gevolgd. Wel was er in diverse bedrijven sprake van kwalitatieve verbetering.

⁷ Naast de in deze notitie behandelde hotelsector is er een groot en gevarieerd overig aanbod aan overnachtingsmogelijkheden in vrijstaande en op bungalowparken gesitueerde vrijetijdswoningen, kampeermogelijkheden etc. Het afgelopen decennium is er met hulp van internet via o.a. airbnb en vergelijkbare platformen een geheel nieuw aanbod aan particuliere woningverhuur ontstaan.

⁸ De inventarisatie en analyse is uitgevoerd met inventarisatiegegevens van HorecaDNA (peildatum juli 2017).

Het hotelaanbod ligt verspreid over de gemeente en richt zich op zakelijke én toeristische doelgroepen. Begin 2018 wordt er aan het bestaande aanbod een geheel nieuw hotel met ruim 150 kamers toegevoegd. Als we dit aantal kamers bij het aanbod optellen zien we dat Apeldoorn qua groeicijfers weer bij is met de landelijke trend.

Apeldoorn heeft hotels in alle stersegmenten⁹. De meeste hotels (12 met samen 283 kamers) vinden we in het drie-sterrenklasse. De hotels in het viersterrensegment (6 hotels met in totaal 623 kamers) hebben verreweg de grootste capaciteit. Er is één vijfsterrenhotel: Hotel De Echoput (met 42 kamers).

In de afgelopen jaren is het aantal kamers in de 1, 2 en 3 sterren hotels in Apeldoorn afgenomen en toegenomen in de 4 en 5 sterrenhotels. Dit is conform het landelijk beeld van een zichzelf in kwaliteitsniveau steeds verbeterende hotelsector. De hotels in Apeldoorn scoren gemiddeld qua aantal sterren hoger dan elders in provincie Gelderland.

De hoteldichtheid in de gemeente Apeldoorn is met 1,8 hotels per 10.000 inwoners lager dan gemiddeld in Nederland (2,1 hotels per 10.000). Het aanbod van hotels per inwoner is wel groter dan in vrijwel alle andere gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. Met 67,5 hotelkamer per 10.000 inwoners is het aanbod hotelkamers in gemeente Apeldoorn groter dan gemiddeld in qua inwonertal vergelijkbare gemeenten (excl. Amsterdam, Haarlemmermeer en Maastricht), maar dat aanbod ligt wel onder het landelijk gemiddelde (75 hotelkamers per 10.000 inwoners). Na opening van het Van der Valk hotel komt het aanbod in Apeldoorn met 77 kamers per 10.000 inwoners uit boven het landelijk gemiddelde.

Omdat hotels in het algemeen bezocht worden door mensen van buiten onderstreept het relatief grote aanbod hotels en hotelkamers per inwoner in Apeldoorn dat er een relatief groot aantal toeristen en zakelijke gasten verblijft in de Apeldoornse hotels.

Perspectief en visie : De uitbreiding van het hotelaanbod met de nieuwe Van der Valk en ook andere initiatieven wijzen mogelijk op een nieuwe periode van vernieuwing en wellicht ook verdere uitbreiding van hotels in Apeldoorn. Op het

	Hotel per 10.000	Kamers Per 10.000
Amsterdam	5,1	362
Maastricht	4,6	208
Venlo	2,5	72
Delft	2	74
Haarlemmermeer	1,9	441
Apeldoorn	1,8	67
Leiden	1,7	75
Arnhem	1,6	57
Ede	1,6	64
Leeuwarden	1,5	56
Zwolle	1,4	52
Deventer	1,4	26
Nijmegen	1,3	36
Dordrecht	1,2	39
Groningen	1,2	67
Den Haag	1,2	88
Rotterdam	1,2	87
Eindhoven	1,1	94
Alkmaar	1,1	46
's-Hertogenbosch	1	42
Breda	1	58
Amersfoort	1	50
Haarlem	1	49
Emmen	0,9	33
Utrecht	0,9	57
Alphen ad Rijn	0,7	17
Zaanstad	0,7	37
Enschede	0,6	63
Tilburg	0,5	21
Westland	0,5	14
Zoetermeer	0,4	23
Almere	0,3	24

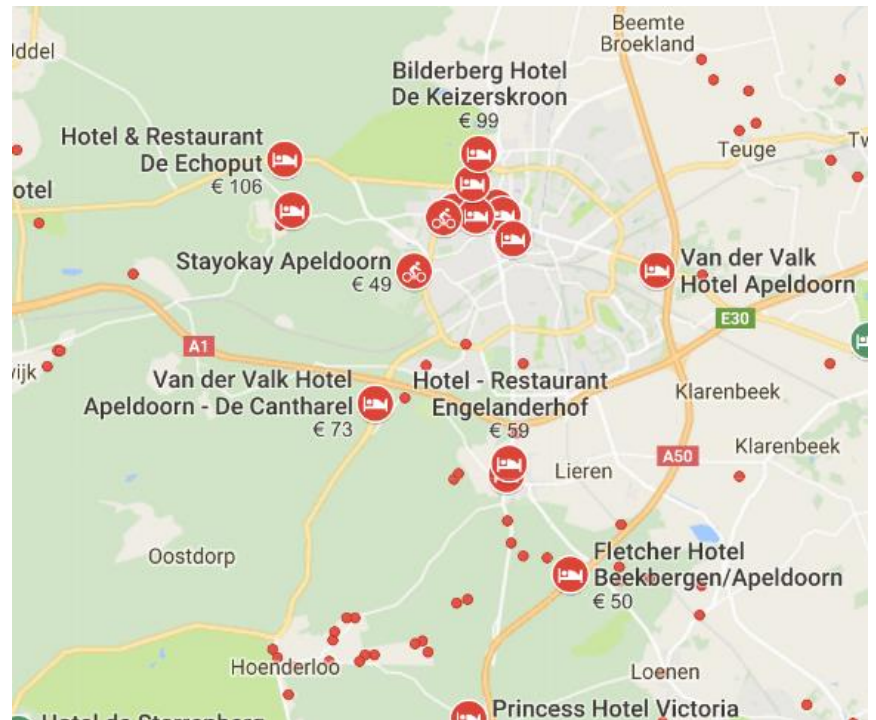
⁹ De sterclassificatie dateert uit de tijd van het voormalig Bedrijfschap Horeca. Classificatie is niet verplicht en 5 kleinere hotels zijn niet geclassificeerd. De sterreninfo in kolom 2017 dateert van 2014. De hotelclassificatie heeft enkele jaren stilgelegen maar is recent weer opgepakt door hotelsterren.nl. Een groot aantal, maar nog niet alle hotels is opnieuw geclassificeerd.

functioneren van al bestaande hotels zal de nieuwe Van der Valk in de eerste jaren zeker effect hebben en dit zal resulteren in lagere gemiddelde bedbezettingen.

4.2. Spreiding hotelaanbod

Het hotelaanbod is ruimtelijk sterk verspreid. Dit heeft te maken met de ligging van het relatief grote aantal op toeristen en snelweg gerichte hotels in de dorpen en het dunbevolkt landelijke gebied .

Het stedelijk gebied Apeldoorn telt 3 (relatief kleine) hotels in de binnenstad en 7 bedrijven verspreid over de rest van de stad. Samen beschikken deze hotels over 495 kamers. De overige 19 hotels (met 585 kamers) zijn verspreid gevestigd in dorpen en in het "buitengebied".

4.3. Hotels Stad Apeldoorn

Het aanbod in de stad Apeldoorn (10 hotels op 140.000 inwoners) is met 0,7 hotels per 10.000 inwoners veel kleiner dan gemiddeld in de gemeente Apeldoorn (1,8 hotels per 10.000 inwoners). Van die tien hotels in de stad met samen ongeveer 525 kamers (is 37,5 kamers per 10.000 inwoners) ligt het grootste deel in de rand van het stedelijk gebied op relatief grote -en voor gasten niet beloofbare- afstand van het centrum. Het hotelaanbod in de binnenstad van Apeldoorn is (met drie kleine hotels met samen 29 hotelkamers en ongeveer 500 m2 vvo extra publieksruimte) zonder enige twijfel zéér beperkt.

In de binnenstad van Apeldoorn zijn er drie kleine hotels met samen 29 kamers en prijzen variërend van € 65,- tot € 100,- per kamer¹⁰:

- Hotel de Paris op het Raadhuisplein (11 kamers);
- Bed&Breakfast Villa Sonnevand in Deventerstraat (8 kamers);
- Hotel Zenzes in de Canadalaan (10 kamers);
- BnB Het oude Kantongerecht (6-8? Kamers met 2 gedeelde badkamers).

Het aanbod elders in de stad Apeldoorn ligt verder van het centrum, is grootschaliger met meerdere 'ondersteunende' functies en in de meeste gevallen onderdeel van een hotelketen. Het gaat om 7 hotels met samen 476 kamers en prijzen variërend van € 60,- tot € 110,- per kamer. Ze liggen allemaal in de (zuid)westelijke rand van het stedelijk

¹⁰ Hotelprijzen via google search en map

gebied, dichtbij de bossen en/of de uitvalswegen. Van der Valk De Cantharel in Ugchelen is de grootste aanbieder (164 kamers) binnen het nog tot 'overig stad Apeldoorn' gerekende hotelaanbod, gevolgd door Bastion aan de Loolaan (104 kamers) en Bilderberg de Keizerskroon (93 kamers).

Bastion Hotel Apeldoorn / Het Loo	Loolaan
Hotel Pegasus	Soerenseweg
Fletcher Hotel Restaurant Apeldoorn	Soerenseweg
Van der Valk Hotel Apeldoorn de Cantharel	Van Golsteinlaan
Bilderberg Hotel De Keizerskroon	Koningstraat
Hotel Berg en Bos	Aquamarijnstraat
Stayokay Apeldoorn	Asselsestraat

Wat opvalt in het spreidingspatroon van de hotels is het vrijwel ontbreken van hotelaanbod in of op loopafstand van de binnenstad van Apeldoorn. Er wordt dan ook gezegd dat Apeldoorn de enige stad in Nederland is die in de binnenstad geen middelgroot hotel heeft.

Die afwezigheid van wat meer hotelaanbod in de binnenstad van Apeldoorn is dan ook uniek te noemen. De verklaring is voor een belangrijk deel terug te voeren op het feit dat de grote (toeristische) aantrekkingskracht van de gemeente Apeldoorn zich ver buiten de (binnen)stadsgrenzen bevindt. De binnenstad van Apeldoorn zelf beschikt voor toeristisch-recreatieve bezoekers mogelijk over onvoldoende kwaliteit om zich te meten met de historische binnensteden die veel van de vergelijkbare steden met meer dan 100.000 inwoners hebben. Ook de in Apeldoorn aanwezige zakelijke vraag voelt zich maar weinig tot de binnenstad aangetrokken en voor zakelijke overnachting en ander horecabezoek maakt men gebruik van het al relatief grote en in kwaliteit ook goede en gevarieerde aanbod in de rand van de stad omgeving snelweg en invalswegen. Of is het omdat men nu geen keus heeft? Bij een wat groter hotelaanbod in de binnenstad valt te verwachten dat het aantal toeristische en zakelijke overnachters in de binnenstad zal toenemen.

Perspectief en visie : het bovenstaande samenvattend zal door de komst van de nieuwe Van der Valk aan de afslag A50 het hotelaanbod in stad Apeldoorn in kwantitatieve zin een inhaalslag maken. Kwalitatief gaat het om hotels met een belangrijke zakelijke insteek en uitstraling die ook aantrekkelijk zijn voor toeristisch-recreatieve bezoekers. Er is opvallend weinig hotelaanbod in de binnenstad.

4.4. Hotelaanbod in de dorpen en het buitengebied

De bedrijven in het Apeldoornse buitengebied liggen deels geconcentreerd in de dorpen en solitair in de bossen. De kamerprijzen variëren van € 40,- tot € 102,- per kamer.

- Beekbergen (9 hotels met in totaal 336 kamers met Hotel De Wispelberg en Hotel Beekbergen als grootste aanbieders),
- Hoenderloo (3 hotels met samen 129 kamers, waarvan hotel Victoria aan de Woeste Hoefweg veruit de grootste is),
- Hoog Soeren (3 hotels met samen 82 kamers),
- Loenen (1 hotel),

- Uddel (1 hotel)
- Beemte Broekland (1 hotel).

Op twee locaties (Radio Kootwijk en Nieuw Milligen) is de mogelijkheid tot vestiging van hotelaccommodatie in het bestemmingsplan opgenomen.

Opgemerkt wordt dat de Princess hotels (Victoria in Hoenderloo, De Wipfelberg en Hotel Beekbergen in Beekbergen) sinds maart 2017 onderdeel zijn van de Fletchergroep (die al Hotel Het Veluwe Bos in Beekbergen exploiteerde). In totaal dus nu vier relatief grote Fletchers in de dorpen en buitengebied en één in stad Apeldoorn (Hotel Apeldoorn aan de Soerenseweg. Samen bestaat de Fletchergroep in de gemeente Apeldoorn nu uit 5 hotels met samen 388 kamers.

Perspectief: Opgeteld is het hotelaanbod in de dorpen en in het buitengebied vrij omvangrijk. Het gaat om overwegend toeristische hotels die gekoppeld aan de natuurlijke omgeving profijt hebben van hun ligging midden in de Veluwe. Opgemerkt wordt dat op enkele locaties in het buitengebied de vestiging van een hotel conform vigerend bestemmingsplan ook mogelijk is. Van groot belang is wel dat bestaande hoteliers zich heroriënteren op de ontwikkeling van hun doelgroep(en) en zo nodig het eigen aanbod kwalitatief daarop aanpassen. Bij een verhoogde kwaliteit en attractie is een grotere aantrekkingskracht en dus ook een licht hogere kamerbezetting denkbaar.

4.5. Trends & ontwikkelingen hotelsector

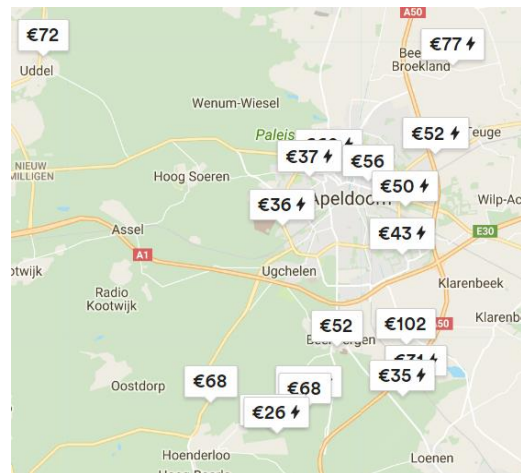
De concurrentie op de nationale en internationale hotelmarkt is groot. De moderne consument is kritisch en kijkt nadrukkelijk naar de prijs/kwaliteitsverhouding. Dit vraagt van hotelondernemers om continue bewaking en zo nodig aanpassing van hun concept.

- Schaalvergroting en/of specialisatie: In de afgelopen decennia hebben steeds meer (inter)nationale hotelketens zich gevestigd in steden ten koste van daar gevestigde kleine en middelgrote hotels. Hierdoor is in toenemende mate sprake van uniformering van het hotelaanbod. Daarbij is door schaalvergroting ook het gemiddelde aantal kamers per hotel toegenomen. Bovendien vervaagde de scheiding tussen toeristische en zakelijke hotels. Vooral de grote en aanvankelijk zakelijk georiënteerde hotels trekken steeds vaker ook toeristen, onder meer via weekendarrangementen. Op deze manier optimaliseren zij de bezettingsgraad van hun kamers. Deze trend is ook in Apeldoorn waarneembaar, met name in recentelijk en in de komende jaren schaalvergroterende hotels (bijvoorbeeld overname Princess door Fletcher en uitbreidingsplannen en nieuwe Van der Valk aan A50). Ook de grote hotels zijn steeds meer thema-suites gericht op een bijzondere ervaring. Deze zijn echter weer moeilijker aan de zakelijke gast te slijten.
- Op zoek naar beleving, themahotels: Als gevolg van schaalvergroting en toenemende prijsconcurrentie komt de nadruk in de hotelsector in de komende jaren steeds meer te liggen op de originaliteit, specialisatie en belevingswaarde van het hotel voor de klant. De hedendaagse verblijfsgast is niet zozeer op zoek naar overdreven luxe, maar vooral naar maatwerk en beleving. Het optimaliseren van de klantbeleving resulteert in geheel nieuwe en unieke hoteltypen met kleinere stadshotels, cultuurhotels, designhotels en trendy boutiquehotels en themahotels als voorbeeld terwijl ook de grotere hotels hun aanbod uitbreiden met bijvoorbeeld 'wellness'

(beauty en fitness), cultuur, recreatie en 'leisure'. En dit nieuwe aanbod is er niet alleen voor toeristen maar is ook voor de zakelijke markt van groot belang. Congressen en cursussen vinden vooral plaats in hotels die middels moderne technologie optimale werkmogelijkheden aanbieden. Na een lange werkdag kan de zakenmens zich in het hotel ontspannen en in een aantrekkelijke ambiance een 'thuisgevoel' beleven.

- Functiemenging: Een andere ontwikkeling is functiemenging van verblijfsaccommodaties met andere functies. Steeds vaker maken hotels deel uit van 'leisure'-centra, partycentra, megabioscopen, congresgebouwen en recreatie-complexen. Bovendien ontstaan samenwerkingsverbanden met andere bedrijvigheid. Het betreft hier onder meer restaurants, auto-, boot- en fietsverhuur, muziekverhuur en amusementsbedrijven. Bezuinigingen in de zorg leiden tot samenwerkingsverbanden tussen hotels, ziekenhuizen en verzorgingshuizen (zorghotels en kraamhotels).
- Short-stay: Ook is er een combinatie van een specifiek deel van de woningmarkt en de hotelsector, in de vorm van 'short-stay' faciliteiten. Vanwege de nog altijd voortdurende krapte op de woningmarkt verblijven buitenlandse werknemers, asielzoekers en anderen voor tijdelijk verblijf steeds vaker in vakantiehuisjesparken en appartementenhotels.

- Particuliere verhuur via platformen¹¹: Tot slot is de laatste jaren door de opkomst van Airbnb en soortgelijke platformen de particuliere verhuur van overnachtingsruimte en het aanbod logiesmogelijkheden geëxplodeerd. Hierdoor is een geheel nieuw, nog weinig geregeld en voor de "traditionele" hotelsector zeer omvangrijk en nog steeds sterk groeiend concurrerend aanbod ontstaan. Dit aanbod is ook in Apeldoorn aanwezig met prijzen variërend van € 25,- tot ruim € 100,- per kamer tot woning (zie nevenstaand overzicht op kaart). Onbekend is hoeveel capaciteit in Apeldoorn via Airbnb op dit moment al beschikbaar is en hoe dit de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. De komende jaren zal Airbnb zeker toenemen maar de effecten op de hotelsector zijn nog ongewis. Volgens de laatste gegevens over de hotelsector neemt de omzet in hotels landelijk toe, terwijl ook verhuur via Airbnb en andere verblijfsaccommodaties groei vertoont.¹² Belangrijk dus voor de gemeente en Apeldoornse hotelsector om in de gaten te houden en zo nodig actief te reageren.

Om in de toekomst de concurrentiepositie veilig te stellen is het voor steden als Apeldoorn belangrijk om op de toeristische en zakelijke markt inspelende nieuwe

¹¹ Vanuit het hoteloverleg wordt aandacht gevraagd voor de huidige stand en ontwikkeling van airbnb in Apeldoorn en dat de gemeente zo nodig ingrijpt om excessen te voorkomen. Ook landelijk is er de nodige aandacht van KHN voor deze ontwikkeling <http://www.missethoreca.nl/hotel/nieuws/2017/7/airbnb-concurrentie-khn-pleit-voor-eerlijk-speelveld-101276085>

¹² <https://www.rtlz.nl/business/kwart-nederlandse-hotels-heeft-last-van-concurrentie-door-airbnb> en <https://www.rtlz.nl/algemeen/economie/aantal-hotelovernachtingen-fors-gestegen-vooral-in-amsterdam>

hotelconcepten aan te bieden. Dat gebeurt landelijk door herontwikkeling van monumentale panden en bijzondere gebouwen zoals kloosters, kastelen, watertorens, pakhuisen en industriegebouwen met de vestiging van authentieke, bijzondere hotels. Lokale kwaliteiten kunnen helpen bij het vinden van relevante thema's voor die hotels.

4.6. Ontwikkelruimte hotels

Hoe de hotelsector in de gemeente Apeldoorn op dit moment economisch reilt en zeilt en welke economische ruimte er is voor verdere ontwikkeling is moeilijk in te schatten. Gegevens over het feitelijk economisch functioneren ontbreken¹³.

Wel kan worden vastgesteld dat na een zeer lange periode van rust met de komst van de nieuwe Van der Valk begin 2018 in kwantitatieve zin sprake is van een flinke toename van het aantal hotelkamers tot ongeveer 1.235 (+ 15%). Door deze inhaalslag wordt de hotelkamercapaciteit van Apeldoorn in één klap vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde van ongeveer 75 hotelkamers per 10.000 inwoners. De nieuwe Van der Valk zal ook in kwalitatieve zin het gemeentelijk aanbod aantrekkelijker maken voor zowel toeristische als zakelijke doelgroepen en passerend wegverkeer.

Kijkend naar de verdeling van het hotelkameraanbod is er in de gemeente anno 2017 nog wel een witte vlek zichtbaar en dat is de binnenstad waar op dit moment slechts 3 kleine hotels met samen ongeveer 30 hotelkamers gevestigd zijn. Afgezet tegen het aanbod in andere Nederlandse binnensteden is dit een punt van aandacht van de gemeente én gevestigde hotelbedrijven en interessant voor initiatiefnemers voor nieuw hotelaanbod.

De landelijke trends laten zien dat de hotelsector vooral in kwalitatieve zin nog volop in beweging is en ook in Apeldoorn zullen de bestaande hotels hieraan aandacht moeten blijven besteden.

Op zeker twee locaties in het buitengebied (Radio Kootwijk en Nieuw Milligen) is de mogelijkheid tot vestiging van hotelaccommodatie in het bestemmingsplan opgenomen.

Voorbeelden van binnenstadshotels in andere steden die zich richten op jonge stellen én senioren, cultuurtoeristen én semi-zakelijke markt zijn het Boutique Hotel Bliss (met 9 thema-suites) in Breda of bijvoorbeeld Botticelli (met 18 romantisch mediterrane kamers) in Maastricht, Stadshotel Woerden (25 kamers) en bijvoorbeeld The Toren (40 kamers) in Amsterdam en nog vele anderen¹⁴. Met dit type stadshotels kan worden ingespeeld op de gemeentelijke ambitie het toeristisch-recreatief profiel van de (binnen)stad Apeldoorn de komende jaren verder te versterken en tegelijkertijd ook zakelijk bezoek te bedienen.

¹³ In het hoteloverleg is gevraagd om nadere informatie over bijvoorbeeld de bedbezetting (volgens gesprekspartners vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde 60%-65%) of RevPar (deze beweegt zich normaliter ergens rond de € 50 tot € 60,- per kamer) etc. Deze informatie is enkel door middel van een enquête onder hotelbedrijven en deelname van alle Apeldoornse hotelbedrijven te verwerven. Voor een beeld van het aantal overnachtingen kan ook een overzicht van de door de gemeente Apeldoorn per hotel geïnde toeristenbelasting in de periode 2007 – 2017 behulpzaam zijn. Indien beschikbaar graag aanleveren door de gemeente.

¹⁴ Voor andere voorbeelden van bijzondere kleine hotels zie <http://www.trendy-hotels.nl/Boutique-Hotels/>

4.7. Deelconclusie hotels

De gemeente Apeldoorn is uitgestrekt. Het (nieuwe) hotelaanbod concentreert zich ruimtelijk in de nabijheid van de snelwegen en in de rand van stad Apeldoorn. Het gaat hier om de grotere hotels van Apeldoorn. Gekoppeld aan de natuur is ook een groot aantal (wat kleinere) toeristische hotels gevestigd in de diverse dorpen en verspreid in het landelijk gebied. In het centrum van Apeldoorn zijn er drie (kleine) hotels en dat laatste is gegeven inwonertal en werkgelegenheid relatief zeer beperkt omdat steden met vergelijkbare omvang in het algemeen méér en grotere hotels in de binnenstad hebben.

5. Horecastructuur en gebiedsgerichte visie horeca Apeldoorn

In dit hoofdstuk wordt de positie en het perspectief voor de horecastructuur en de horecavisie gebiedsgericht uitgewerkt. De Apeldoornse horeca verdeelt zich als volgt over de diverse voor dit onderzoek onderscheiden sectoren en deelgebieden¹⁵ (maart 2017).

Aantal horeca-bedrijven 2017	Apeldoorn Binnenstad		Overig stad Apeldoorn		Dorpen		Overig gemeente		Totaal Apeldoorn	
	a.v.	m2	a.v.	m2	a.v.	m2	a.v.	m2	a.v.	m2
Drankensector	58	8338	38	20914	28	5615	8	2515	132	37382
Fastservicesector	49	3501	58	4002	10	761	2	96	119	8360
Restaurantsector	47	7322	27	5152	11	2995	5	1875	90	17344
Hotelsector	3	380	7	6501	14	7108	4	1030	28	16019
Totaal horeca	157	19541	130	36569	63	16479	19	5516	369	78105
	42%	24%	35%	46%	17%	22%	7%	7%	100%	100%
Partycatering	3	-	11	-	0	-	0	-	15	-

Van de horecabedrijven is ruim 40% gevestigd in de binnenstad van Apeldoorn, 35% elders in de stad en bijna 25% in de dorpen en buitengebied gemeente Apeldoorn.

5.1. Centrum

In het centrum van Apeldoorn (waar ongeveer 6.700 mensen wonen) bevinden zich ongeveer 156 horecabedrijven met ruim 19.500 m2 verkoopoppervlakte.

horeca CENTRUM januari 2017	Aantal bedrijven maart 2017	m2 verkoopoppervlak maart 2017
Drankensector	58	8.338
Fastservicesector	49	3.501
Restaurantsector	47	7.322
Hotelsector	2	380
Totaal horeca	156	19.541

Dat wil zeggen dat ruim 40% van het totaal aantal horecabedrijven en ongeveer 25% van het totale horeca verkoopoppervlak in de gemeente Apeldoorn zich concentreert in het centrum van de stad Apeldoorn. De horeca in het centrum is gemiddeld genomen met ongeveer 125 m2 per horecabedrijf kleinschaliger dan elders in de stad (gemiddeld ongeveer 280 m2 groot) en overig gemeente (gemiddeld ook ca. 280 m2).

Binnen het centrum bevinden zich enkele grotere horecaconcentraties met het zwaartepunt van de horeca aan de noordkant van de binnenstad:

- Uitgaansgebied Caterplein e.o. (met nachthoreca) omvat het rondje Beekpark, Nieuwstraat, Kapelstraat, Hoofdstraat noordzijde. Dit is de grootste horecaconcentratie van Apeldoorn. Het aanbod bestaat overwegend uit drankenverstrekkers en restaurants. De meeste zaken gaan pas laat in de middag open. Het centrale Caterplein is een terrassenplein dat overdag door enkele omliggende dan geopende horecabedrijven geëxploiteerd wordt. Veel zaken aan het

¹⁵ Gegevens HorecaDNA/gemeente Apeldoorn april 2017. Indeling conform postcode gemeente Apeldoorn: Binnenstad (7311), overig stad Apeldoorn inclusief Ugchelen (7312 t/m 7339), Dorpen (Hoenderloo 7351-7352, Loenen 7371, Beekbergen 7361, Uddel 3888), overig gemeente Apeldoorn (kleine dorpen, buitengebied).

plein zijn dan nog dicht. Overdag kent het terras eigenlijk alleen op hele mooie dagen een redelijke bezetting. Als uitgaansgebied is het Caterplein e.o. 's avonds vooral interessant voor het jongere publiek (tot ongeveer 35 jaar). De loop komt er pas goed in vanaf ongeveer 22.00 uur in het weekend, met nadruk op zaterdag. Op de minder goede doordeweekse avonden is het rustig tot angstvallig stil (binnen en buiten). Naast het grote horeca-aanbod is de uitgaansfunctie van het Caterplein e.o. zichtbaar in onder andere de bioscoop, het poppodium, twee kleine speelautomatenhallen, bowling, etc. Ook overdag is een koppeling met aangrenzende cultuur- en leisurefuncties logisch, zoals met het al gevestigde museum, bibliotheek, parkeergarage etc. Deze leisurefuncties leveren zeker extra bezoek, maar overdag is het volgens een vertegenwoordiger van de horeca op het Caterplein die koppeling maar beperkt door het ontbreken van een duidelijke looproute en bewegwijzering. Ook is het volgens de ondernemers noodzakelijk om meer traffic naar de noordelijke kop van het centrum te krijgen.

➤ *Toekomstperspectief Caterplein e.o. : het uitgaan staat al jaren onder druk en het 20e-eeuwse uitgaan is samen met de discotheek grotendeels uit het straatbeeld verdwenen. Een verdere daling van het aantal 'traditionele' uitgaanscafés en kroegen is onontkoombaar. Deze landelijke en in veel binnensteden zichtbare ontwikkeling is al geruime tijd ook gaande in Apeldoorn en dus op het Caterplein e.o. Dit betekent voor uitgaansgebieden als het Caterplein e.o. dat er naar nieuwe combinaties van uitgaansfuncties gezocht moet worden. Naast de al vernieuwde bioscoop en het poppodium kun je dan in met name de avonduren ook denken aan moderne varianten van klassiekers als casino- en speelhallen. Daarnaast is een duidelijker koppeling van het cultuurcluster met het winkelgebied door een looproute via het Caterplein van belang voor de gewenste overdagopening en functie van de horeca. Een verdere integratie van horeca en leisure en cultuurfuncties op en rond het Caterplein e.o. is dan een logische insteek, bijvoorbeeld door vestiging van een modern casino. Om de kwaliteit en verbindende functie van het Caterplein te bewerkstelligen zullen ondernemers en gemeente zich moeten blijven inzetten voor een aantrekkelijk aanbod op een schoon, heel en veilig plein waar het zowel 's avonds als overdag aantrekkelijk vertoeven is.*

➤ Pleinen : Het Raadhuisplein is het belangrijkste horeca- en terrasplein in de binnenstad van Apeldoorn. Naast het hiervoor al beschreven Caterplein ontwikkelen ook het Marktpllein en het Leienplein zich als belangrijke terraslocaties. Op het Raadhuisplein en het Leienplein kun je vanaf de ochtend tot ver in de avond plaats nemen voor een kop koffie, lunch, diner of borrel met vrienden. De terrassen op Raadhuisplein en Leienplein zijn 'pleinvullend' en hebben grote aanzuiging als ontmoetingsplek en rustpunt. Het Raadhuisplein is de meest centrale locatie in de binnenstad en is vooral een plek voor het winkelend publiek en bezoekende toeristen. Het Leienplein ligt 'uit de loop', is rustiger en zal wat meer door de lokale bevolking bezocht worden. De situatie op het Marktpllein is wat anders, mede door de aanwezigheid van het gemeentehuis in een van de zijden, het ontbreken van zon aan de andere zijde en het grote voor de warenmarkt en evenementen vrij te houden pleinruimte. Marktpllein sluit goed aan op het bestaande horeca-aanbod op het Raadhuisplein en telt ook al de nodige horeca.

Het Raadhuisplein is in feite het schakelpunt en kloppend hart van de binnenstad. Het

vormt de verbinding tussen het Marktpllein en het kernwinkelgebied Hoofdstraat waardoor er veel 'traffic' over het plein is. Het is een compact plein en met het historische raadhuis en de aanwezige horeca kent het Raadhuisplein een intieme sfeer. Het in de zon gelegen plein is geheel ingevuld met terras. De wanden zijn ingevuld met (dag-)horeca en winkelfuncties en de fysieke ruimte voor nieuwe / aanvullende voorzieningen is niet aanwezig.

Het Leienplein ligt 'niet in de loop' en excentrisch ten opzichte van het kernwinkelgebied (i.c. Hoofdstraat) en andere horecalocaties en publiektrekkende voorzieningen in het centrum. Het is een compact plein waar in de afgelopen jaren wel een aantal leegstaande panden (met horeca) is opgevuld. Het plein zelf is ingevuld met een terras dat op mooie dagen goed gevuld is..

Toekomstperspectief en Visie Pleinen : Het Raadhuisplein en Leienplein versterken zich verder als concentratiepunten voor dag- en avondhoreca. Het Marktpllein sluit goed aan op het al bestaande horeca-aanbod op het Raadhuisplein en op een mogelijk verdere ontwikkeling van het winkel- en voorzieningenaanbod in het gebied Marktstraat/Beekstraat.

- Restaurantzone: De Van Kinsbergenstraat ('t Proefstraatje) heeft zich in de loop der jaren getransformeerd tot een aantrekkelijke, vrijwel geheel met restaurants ingevulde eetstraat. Eind van de middag en 's avonds treffen we hier vooral middelbare en oudere doelgroepen die doelgericht naar het restaurant komen en een enkele keer het restaurantbezoek combineren met het bezoek aan bijvoorbeeld het CODA-museum, de bioscoop of het poppodium in het aanliggende cultuurgebied of theater Orpheus even verderop. Onbekend is of deze restaurants ook worden bezocht na bezoek aan bijvoorbeeld Paleis 't Loo of andere attracties buiten de binnenstad.

Toekomstperspectief: Als we uitgaan van verdere groei van het aantal restaurants (een landelijke ontwikkeling) dan zouden de Kapelstraat (als onderdeel van het uitgaansrondje) en de Korenstraat (als verbinding tussen het kernwinkelgebied en Leienplein) voor de hand liggende ontwikkellocaties kunnen zijn.

- Winkelstraten: In het deel van de binnenstad waar het winkelen overheerst, zijn maar weinig winkelondersteunende horecazaken. Er zitten wel enkele lunchrooms, ijssalons, koffiezaken en fastservice bedrijven in bijvoorbeeld de overdekte Oranjerie, maar lopend in de Hoofdstraat vanaf het Raadhuisplein in zuidelijke richting tot aan de "afgrenzende" Kanaalstraat is het aanbod in dit deel van de binnenstad nagenoeg nul en eigenlijk alleen als ondersteunende functie in enkele winkels te vinden. Dit is uitzonderlijk, vergeleken met de gemiddelde Nederlandse winkelstraat. Met de ontwikkeling van het oude V&D pand en de 'Van Berlo locatie' tegenover de Mc Donalds komt hier naar verwachting verbetering in.

Toekomstperspectief Winkelstraten : In de winkelstraten is ruimte voor vestiging van enkele het winkelen ondersteunende horecabedrijven: zelfstandige horeca in de vorm van een lunchroom of koffiezaak of een gecombineerde winkel-horecafunctie (blurring).

Voor de eventuele vestiging van nieuw horeca-aanbod in de binnenstad van Apeldoorn zijn er in de loop van het onderzoek en visievorming in gesprek met vertegenwoordigers van de gemeente en ondernemers nog diverse andere locaties gepasseerd die potentieel interessant (kunnen) zijn:

Samenvattend is een uitbreiding van het horeca-aanbod in diverse gebieden in de binnenstad mogelijk en behulpzaam in het verstevigen van de aantrekkingskracht van de binnenstad van Apeldoorn. Onder de huidige omstandigheden zal een toevoeging van nieuw horeca-aanbod volgens die ondernemers negatieve gevolgen hebben op het economisch functioneren van bestaande horecabedrijven. Aan de andere kant zal nieuw horecaaanbod de stad ook aantrekkelijker maken en nieuw bezoek en extra bestedingen in de horeca opleveren.

5.2. Horeca in 'overig stad'

In het stedelijk gebied van Apeldoorn treffen we begin 2017 rondom het centrum in de diverse woonwijken en werkgebieden in totaal ongeveer 130 horecabedrijven met samen ongeveer 36.500 m² verkoopoppervlak¹⁶.

Horeca OVERIG STAD APELDOORN januari 2017	Aantal bedrijven maart 2017	verkoop-oppervlak maart 2017
Drankensector	38	20.914
Fastservicesector	58	4.002
Restaurantsector	27	5.152
Hotelsector	7	6.501
Totaal horeca	130	36.569

Verder bestaat het aanbod aan eten en drinken uit horeca die zich in hoge mate richt op de lokale buurt- en wijkverzorging en in zeer beperkte mate ook horeca op kantoor- en bedrijventerrein die zich richt op werkenden.

Het buurt- en wijkverzorgende horeca-aanbod bestaat vooral uit doelgericht bezochte horeca met lokaal verzorgende signatuur zoals pizzeria's en grillrooms, chinezen, snackbars, cafetaria's en (buurt)cafés vaak in combinatie met winkels/winkelcentra. Dit zijn normale en voor een goede verzorging ook noodzakelijke representanten van de buurt- en wijkverzorgende horeca.

Daarnaast zit er verspreid in de het centrum omringende wijken ook diverse horeca met een duidelijke buurt/wijk-overstijgende functie, waaronder vooral hotelbedrijven. Deze zaken hebben een overwegend zakelijke aantrekkingskracht (gekoppeld aan met name hotels en vergader/zalen locaties) en toeristisch-recreatieve aantrekkingskracht (gekoppeld aan vrijetijdsvoorzieningen en leisure gerelateerde locaties). In een aantal bedrijven is enige overlap van doelgroepen zichtbaar (met name in de hotels). Het gaat hier in de meeste gevallen om specifiek en doelgericht bezochte zaken met een eigen aantrekkingskracht op bezoek¹⁷.

¹⁶ Het opvallend grote aanbod in de drankensector komt op naam van enkele grote zaal-en congrescomplexen.

¹⁷ Als voorbeeld zeer grote horecabedrijven (> 1.000 m² verkoopoppervlak) waaronder drie zalen/congrescentra (Americahal, Orpheus, Hanskamp's met samen ongeveer 12.500 m² vvo), Paleis 't Loo, Biezeman's, Van der Valk en Fletscher hotel.

Toekomstperspectief 'Overig Stad' : het horeca-aanbod in 'overig stad' richt zich op meerdere doelgroepen: zowel lokale bevolking als werknemers op bedrijventerreinen, wegverkeer en zeker ook zakelijk bezoek en toeristisch en recreatief bezoek. De schil om het centrum van Apeldoorn biedt daarvoor diverse vestigingsmilieus, voor elk type horeca en elk type bezoeker. Net als voor de winkels geldt dat de kansen op behoud en versterking van deze buurt- en wijkverzorgende horeca het grootst zijn bij concentratie in perspectiefvolle buurt/wijkcentra. Om de aantrekkingskracht van de aanwezige horeca in stand te houden is een kwaliteitsimpuls nodig en zullen zich in de komende jaren ook nieuwe locaties, horecatypen en doelgroepen aandienen.

5.3. Horeca in de dorpen

In Hoenderloo (ca. 1.550 inwoners), Beekbergen (Ca. 4.725 inw.) Loenen (ca. 3.125 inw.) en Uddel (3.000 inwoners) treffen we begin 2017 in totaal 63 bedrijven met 17.500 m2 verkoopoppervlak. Van de dorpen telt

horeca DORPEN januari 2017	Aantal bedrijven maart 2017	verkoop-oppervlak maart 2017
Beekbergen	28	6.611
Hoenderloo	17	8.049
Loenen	10	896
Uddel	8	1.923
Totaal horeca	63	17.479

Beekbergen met 28 bedrijven veruit de meeste horecazaken. Hoenderloo is goede tweede met 17 zaken. Loenen en Uddel volgens met respectievelijk 10 en 8 horecabedrijven. Voor al deze dorpen geldt dat het aanbod afgezet tegen het inwonertal zeer groot is wat de toeristisch-recreatieve functie van de dorpen en de horeca in de dorpen weerspiegelt.

In de dorpen is de drankensector met in totaal 28 bedrijven sterk aanwezig. Het blijkt in de helft van de gevallen te gaan om 'horeca bij recreatie' gevestigd in met name Beekbergen en Hoenderloo.

horeca DORPEN januari 2017	Aantal bedrijven april 2017	verkoop-oppervlak april 2017
Drankensector	28	5.615
Fastservicesector	10	761
Restaurantsector	11	2.995
Hotelsector	14	8.108
Totaal horeca	63	17.479

In deze en ook de andere dorpen heeft het overige aanbod in de drankensector, fastservicesector en restaurantsector ook een hoge oriëntatie op recreatie en toerisme. Daarbij speelt dit relatief grote aanbod aan horeca uiteraard ook een rol in een goede en gevarieerde horecaverzorging van de eigen inwoners.

Net als landelijke trend is ook in de gemeente Apeldoorn te zien zijn dat de cafés het lastig hebben in de dorpen. Daarbij speelt ook dat er bij bedrijfsbeëindiging maar weinig interesse is voor overname van met name de familiebedrijven.

Het toeristisch karakter van het horeca-aanbod in de dorpen wordt onderstreept door de aanwezigheid van diverse toeristische hotels. Beekbergen spant de kroon met 9 hotels met samen 346 kamers. In Hoenderloo tellen we drie hotels, in Loenen één en in Uddel ook één.

Perspectief dorpen: de horeca in de dorpen is relatief omvangrijk en het huidig en toekomstig functioneren van de betreffende horecabedrijven is vooral gebaseerd op toerisme en recreatie.

5.4. Horeca in 'overig gemeente Apeldoorn' (buitengebied)

In 'overig gemeente Apeldoorn' (Hoog Soeren & Radio Kootwijk, Lieren, Klarenbeek, Wenum Wiesel, Beemte en buitengebied) is een beperkt horeca-aanbod van in totaal 9 bedrijven met samen ongeveer 5.500 m² verkoopvloeroppervlak.

horeca OVERIG GEMEENTE januari 2017	Aantal bedrijven maart 2017	verkoop-oppervlak maart 2017
Drankensector	8	2.515
Fastfoodsector	2	96
Restaurantsector	5	1.875
Hotelsector	4	1.030
Totaal horeca	19	5.516

Naast het solitair gelegen Hotel Gastronomique De Echoput gaat het in het buitengebied om twee kleine hotels in Hoog Soeren en één B&B in Beemte Broekland. Er zijn twee wegrerestaurants (AC Apeldoorn en La Place) en een groot wokrestaurant in Wenum-Wiesel. In de fastservicesector is er een pannenkoekenhuis en een cafetaria in Hoog Soeren. In de drankensector gaat het om enkele kleine dorpscafés en horeca bij sportaccommodaties en op recreatieterrein en een ontmoetingscentrum. De grootste nog in dit overzicht opgenomen drankenverstrekker (in verkoopoppervlak) is een in april 2017 failliet verklaard zalen/partycentrum (De Nieuwe Zweep in Klarenbeek).

In het buitengebied ziet de gemeente zelf ruimte voor wat ondersteunende horeca langs toeristische fiets- en wandelroutes, en zo mogelijk ook een (horeca)invulling van 'pareltjes' zoals op landgoederen (bestaande visie gemeente). In Radio Kootwijk en Nieuw-Milligen is in het bestemmingsplan de mogelijkheid voor hotelontwikkeling opgenomen, Nieuw-Milligen is een bestemming op de locatie van een afgebrand hotel.

5.5. Deelconclusie perspectief en visie deelgebieden

De horeca is na de detailhandel de belangrijkste publiekverzorgende functie en beeldbepalend voor het imago van de gemeente en (binnen)stad Apeldoorn. Het horeca-aanbod in Apeldoorn biedt alle doelgroepen wel wat, zowel in de stad als daarbuiten. In de stad Apeldoorn is het aanbod sterk geconcentreerd in het noordelijk deel van de binnenstad (Caterplein e.o.) en enkele (kleinere) horeca/terraspleinen (Raadhuisplein, Leienplein). De Van Kinsbergenstraat e.o. ontwikkelt zich als restaurantzone en verder is het aanbod verspreid gevestigd over de binnenstad.

DRAAGVLAK EN VRAAGSTRUCTUUR

Apeldoorn heeft ambities op het gebied van wonen, werken, winkelen, uitgaan, toerisme etc. Elk van deze aspecten levert een eigen bijdrage in het draagvlak en de vraag naar horeca. De horeca moet die vraag zo goed mogelijk bedienen door een optimaal aanbod voor de eigen bevolking, werknemers, regiobezoek en toeristen.

5.6. Wonen

De gemeente Apeldoorn telt begin 2017 ongeveer 160.000 inwoners. Het grootste deel daarvan (140.000) woont in het aaneengesloten stedelijk gebied 'stad Apeldoorn'. Ongeveer 20.000 mensen wonen in de diverse dorpen en verspreid in het buitengebied. Komende jaren wordt een stabilisering van het gemeentelijk inwonertal verwacht.

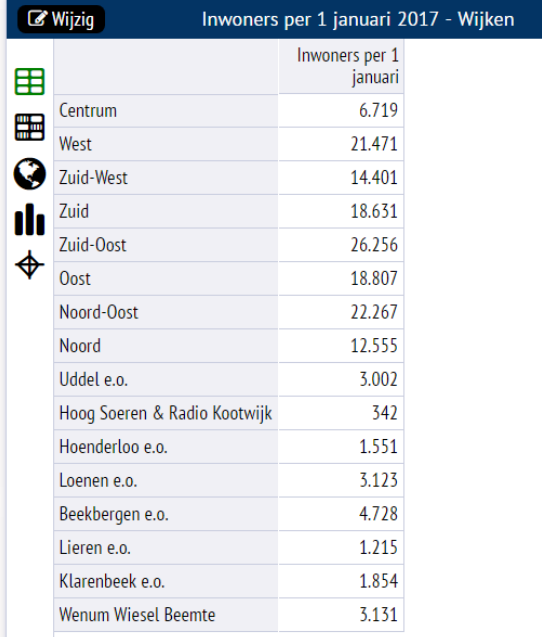
De samenstelling van de bevolking wijzigt wel. De voor de uitgaanshoreca in de binnenstad belangrijke leeftijdsgroep 18 tot en met 29 jaar zal de komende jaren min of meer stabiel blijven. De leeftijdsgroep 30 tot en met 64 jaar neemt licht in aantallen toe (wat vooral positieve invloed heeft voor met name de daghoreca en restaurantsector). Een toename wordt ook verwacht van het aantal 65-plussers. En omdat deze oudere doelgroep in Apeldoorn en regio een relatief welvarende groep is, is het goed, zowel voor de sector als de doelgroep als de horeca meer aandacht besteed aan de zilvergrijze wensen en het horecagedrag van deze groeiende doelgroep. Dit vraagt om ander en deels aangepast aanbod.

In de regio en het secundaire verzorgingsgebied van Apeldoorn zullen zich in de komende jaren geen noemenswaardige wijzigingen voordoen voor wat betreft het draagvlak voor de horecasector.

Toekomstperspectief en visie : De komende jaren zal het inwonertal min of meer stabiel zijn. Dat wil zeggen dat er geen nieuw horeca-aanbod ontwikkeld hoeft te worden met het oog op groei van het aantal inwoners. Wel kan er ingespeeld worden op de veranderende vraag van bestaande en nog onvoldoende bediende doelgroepen. De uitdaging voor de gemeente en de ondernemers is nu om al in de gemeente Apeldoorn aanwezige doelgroepen boven de 30 beter te bedienen en zo de binnenstad voor hen aantrekkelijker te maken.

5.7. Werken

Apeldoorn is een belangrijk werkgeverscentrum in Midden- en Oost-Nederland . Er zijn ruim 90.000 banen, dat is veel op een bevolking van 160.000 zielen.

	Inwoners per 1 januari
Centrum	6.719
West	21.471
Zuid-West	14.401
Zuid	18.651
Zuid-Oost	26.256
Oost	18.807
Noord-Oost	22.267
Noord	12.555
Uddel e.o.	3.002
Hoog Soeren & Radio Kootwijk	342
Hoenderloo e.o.	1.551
Loenen e.o.	3.123
Beekbergen e.o.	4.728
Lieren e.o.	1.215
Klarenbeek e.o.	1.854
Wenum Wiesel Beemte	3.131

De grootste en meest in het oog springende werkgevers zijn de Belastingdienst, Centraal Beheer Achmea en de Nationale Politiediensten. Daarnaast heeft Apeldoorn veel industrie en diverse dienstverleners, waaronder veel in de zorg. Relatief veel werkgelegenheid bevindt zich buiten het centrum van de stad waardoor de zakelijke markt in beperkte mate de binnenstad bezoekt. Ook de ondersteunde horecafaciliteiten, zoals hotels e.d., zijn veelal in de periferie gelegen en richten zich op deze zakelijke markt.

Diverse grote Apeldoornse bedrijven beschikken in het algemeen over eigen horecafaciliteiten (kantine, contractcatering) maar hebben ook behoefte aan horeca buiten de deur voor werknemers en zakelijk bezoek. Kijkend naar het relatief grote hotelaanbod in Apeldoorn mag worden aangenomen dat Apeldoornse bedrijven voor het onderbrengen van eigen personeel en zakelijk bezoek voldoende keuze hebben in de hotelaccommodatie in Apeldoorn. Een uitzondering vormen de werkgevers in de binnenstad. Door bestaande hotelondernemers wordt opgemerkt dat Apeldoornse bedrijven vanuit zichzelf niet veel 'overnachters' aantrekken.

Toekomstperspectief en visie : de komende jaren valt er géén significante wijziging in het aantal werkzame personen in de gemeente Apeldoorn te verwachten. De vestiging van horeca op kantoor/bedrijvenlocaties is een trend die inspeelt op de daar aanwezige vraag naar met name koffie-, lunch en vergadermogelijkheid.

5.8. Regio, winkelen en toerisme

Apeldoorn heeft een regionale marktpositie die concurrentie ondervindt van omliggende steden (Amersfoort, Zwolle, Deventer en Arnhem) als het gaat om de winkelfunctie van de binnenstad. Voor het toerisme zijn de dorpen en het buitengebied de grote trekkers van de gemeente en ondervindt de binnenstad 'concurrentie' van de dorpen.

Het primaire verzorgingsgebied voor de winkelvoorzieningen¹⁸ in de gemeente Apeldoorn is de gemeente Apeldoorn zelf. Dit blijkt uit koopstromenonderzoek¹⁹. Voor niet-dagelijkse artikelen is Apeldoorn ook voor consumenten van buiten de gemeente een voorname aankooplocatie (ca. 30% van de gerealiseerde omzet komt van buiten de gemeente Apeldoorn. Ondanks de regiopositie is het consumentenpotentieel in de directe omgeving betrekkelijk beperkt. Te verklaren vanuit het dunbevolkte buitengebied van de gemeente. Omliggende steden als Deventer, Zutphen, Amersfoort en Ede hebben daarbij elk ook hun eigen verzorgingsgebied.

Horeca ondervindt een grote spin-off van toeristische voorzieningen en is ook zelf weer een belangrijk onderdeel van de toeristische aantrekkelijkheid van een gemeente. Apeldoorn heeft met name buiten de stad in landschap en natuur met de Veluwe een grote toeristische attractie. Buiten de stad zijn er ook belangrijke attractieparken en toeristische trekpleisters (o.a. Apenheul, Park Berg & Bos en Julianatoren). Paleis 't Loo is een veel bezochte, direct aan de stad grenzende attractie. Door de relatief grote afstand van deze attracties naar de binnenstad is er een relatief beperkte relatie met de het centrum van de stad. In potentie liggen hier wel aanknopingspunten voor kruisbestuiving.

¹⁸ In de gemeente Apeldoorn zijn circa 1.050 verkooppunten met in totaal 270.000 m² winkelvloeroppervlak (wvo) waarvan 80.000 m² wvo in de binnenstad (bron detailhandelsnota 2014-2019).

¹⁹ KSO koopstromenonderzoek Oost Nederland 2010-2015 : binding Apeldoorn (dagelijks ca. 96%, niet-dagelijks ca. 75/80%); aandeel toevloeiing in totale omzet Apeldoorn (dagelijks 15% en niet-dagelijks ca. 30%)

Voor een betere binding van lokale en regionale vraag is er in Apeldoorn in de afgelopen tien jaar fors geïnvesteerd in de binnenstad, met name in de culturele uitgaansfunctie (o.a. theater, museum, bioscoop, poppodium etc.). Dit cultuuraanbod bevindt zich in het noordelijk deel van de binnenstad, direct bij de uitgaanshoreca op het Caterplein en de eet- en drinkgelegenheden in de Van Kinsbergenstraat e.o. In hoeverre deze investeringen ook daadwerkelijk hebben geleid tot een groter bezoek aan de binnenstad kan worden afgeleid uit nieuwe tellingen van Locatus²⁰.

Toekomstperspectief: nu en in de toekomst zijn het niet alleen Apeldoorners, maar ook bezoekers uit omliggende plaatsen, toeristen en zakelijke bezoekers die regelmatig Apeldoorn en de daar gevestigde horeca zullen bezoeken. Als 'hoofdstad van de Veluwe' zet de gemeente Apeldoorn in op met name de verzorgende functie van de binnenstad. Dat betekent dat gemeente en ondernemers op alle fronten moeten werken aan een beter aanbod en imago om grotere bezoekersaantallen en meer bestedingen uit de regio en van toeristisch-recreatieve bezoekers te binden. Elk van die doelgroepen heeft specifiek eigen wensen en voorkeuren. Een uitbreiding en verbetering van het horeca-aanbod dat als totaal aantrekkelijk is voor al die doelgroepen hoort bij die ambitie.

5.9. Deelconclusie en doelgroepgerichte uitwerking

Kijkend naar doelgroepen en aanbod in de binnenstad van Apeldoorn dan blijkt o.a.:

- Tijdens de winkeluren in de binnenstad is er op het Raadhuisplein, Leienplein en verspreid in de kernwinkelstraten in daghoreca-bedrijven (lunchrooms/croissanterie) en een enkele zaak op het Caterplein voor in principe elke hiervoor onderscheiden doelgroep wel een geschikte plek te vinden voor een prettig horeca- en terrasbezoek.
- Na winkeltijden zien we in de binnenstad op het Caterplein met name jongeren, op het Raadhuisplein en Leienplein een jong tot middelbaar eet/drink en terraspubliek en in de restaurantzone (Van Kinsbergenstraat) een middelbaar en wat ouder eetpubliek.
- Niet alle potentiële doelgroepen zijn op dit moment zichtbaar in de Apeldoornse horeca. Zo kun je je afvragen of de horeca in het centrum de zakelijke markt voldoende aanspreekt. De vraag is ook of de wat oudere bewoners en bezoekers uit de regio in het centrum van Apeldoorn wel kunnen vinden wat ze zoeken. Door het ontbreken van feitelijk onderzoek is onbekend hoe groot de diverse doelgroepen op dit moment in de binnenstad van Apeldoorn zijn en wat men van het aanbod vindt.

Aannemelijk is wel dat diverse doelgroepen nog nieuwe kansen voor bestaande en nieuwe horeca bieden:

- Één en tweepersoonshuishouden (25 t/m 60) met weinig tijd, een gemiddeld hoge horecabezoekfrequentie en een gemiddeld tot hoog bestedingsniveau dat ook op door-de-weekse dagen eind van de middag tot laat in de avond samen met vrienden in de horeca wordt uitgegeven in hippe koffiezaken en gemakconcepten maar ook in traditionele cafés en restaurants in het midden en hoger segment
- Senioren (60+) zijn een sterk toenemende doelgroep met hoge bezoekfrequentie (veel vrije tijd) en hoog bestedingspotentieel (pensioen) die zich vooral overdag

²⁰ Volgens telling van Locatus telde de binnenstad ruim 10 miljoen bezoekers in 2016 tegen 11,5miljoen in 2014. Deze daling van het aantal bezoekers aan de binnenstad is een trend die ook landelijk zichtbaar is. In de dagelijkse metingen is ten opzichte van 2016 is op dit moment wel weer een stijging waar te nemen.

richten op horeca met winkelen, cultuur en wellness in een goed bereikbare, verzorgde, veilige plek en rustige 'eigen' plek die best wat duurder mag zijn

- Shoppers (van alle leeftijden) combineren winkelbezoek met de in winkelgebied aanwezige koffiezaken en lunchrooms en fastfood met gezond-product aanbod, op terras en geïnteresseerd in mengfuncties en horeca-aanbod in winkels.
- Jonge gezinnen met kinderen (30 tot 49) hebben in het algemeen een lage bezoekfrequentie die zich concentreert op de woensdagmiddag en weekends en is gericht op fastservice restaurants in laag en middensegment. Voor de jongere kinderen (kinderfeestjes) blijven de pannenkoekenhuizen belangrijk en wordt gezocht naar mengfuncties leisure/horeca als in kinderspeelparadijzen. Voor de oudere kinderen gaat het vooral om fastservice restaurants en family entertainment en beleveniscentra met faciliterende horeca.
- Toeristen/recreanten (30 t/m 60) die zich overdag (voor winkel- en cultuurbezoek) en 's avonds (voor eten en drinken) op de meest aantrekkelijke (bijzondere, historische) centra in de regio richten en dan graag op de terrassen en in de horeca vertoeven. De bezoekfrequentie is gemiddeld laag maar de besteding in horeca gemiddeld tot hoog, zeker als je ze met een bij de betreffende portemonnee betaalbare hotelovernachting in de stad weet te binden. Voorkeur voor weekend bezoek.
- Zakelijk bezoek zal zich met name op de wat betere eetgelegenheden willen richten en op dat punt is er zeker nog het nodige te winnen in de binnenstad van Apeldoorn.

6. TOEKOMSTPERSPECTIEF

In dit hoofdstuk wordt de positie en het perspectief van de horeca in Apeldoorn samengevat .

6.1. Uitgangspunten en hoofdrolspelers

De gemeentelijke ambitie om de komende jaren als hoofdstad van de Veluwe stevig in te zetten op de vrijetijdseconomie vormt de aanleiding om de positie en het perspectief van de horeca en daarbinnen de hotelsector in de gemeente Apeldoorn nader te verkennen. In het onderzoek en de visie is de nadruk daarom gelegd op ruimtelijk-economische ontwikkelings(on)mogelijkheden van horecavestiging. In deze Horecavisie gaat het om:

- ✓ versterking binnenstad Apeldoorn als toeristisch-recreatief centrum van de Veluwe
- ✓ versterking gemeentelijk horeca-aanbod: kwalitatief en, waar nodig, kwantitatief

Het gaat er om "wie wat waar wil realiseren". Visie, wensen en acties van de diverse hoofdrolspelers moeten dan worden afgestemd op locatie, type aanbod en doelgroep.

De gemeente Apeldoorn wil een goede verzorging van inwoners en bezoekers en economisch goed functionerende bedrijvigheid en werkgelegenheid. De gemeente wil Apeldoorn 'hoofdstad van de Veluwe' laten zijn en streeft daarom naar een compleet voorzieningenaanbod dat zich concentreert in de binnenstad. Daarbij hoort aantrekkelijk en gevarieerd horeca-aanbod. Om dit te realiseren wil de gemeente Apeldoorn aan de horeca ruimte bieden voor innovatie en vernieuwing. Met haar horecavisie wil de gemeente aangeven welk toekomstbeeld zij voor ogen heeft en welke ontwikkelmogelijkheden daarbij horen. Ondernemers die een kans zien, krijgen zo een goed beeld hoe deze kan aansluiten bij de ruimtelijk-economische ambities van de stad.

De horecasector vraagt net als andere ondernemers vooral om 'ruimte om te ondernemen' (speerpunt landelijke KHN). Daarbij moet oneerlijke concurrentie (zoals paracommerciële horeca en 'alcoholische blurring') worden bestreden en moet het ook voor horeca-uitbaters mogelijk zijn om branchevreemde activiteiten in het horecaconcept te integreren. Mensen vinden die combinaties leuk en dat moet volgens Koninklijke Horeca Nederland wel binnen de regels van de Drank- en Horecawet mogelijk gemaakt worden²¹. Verandering en vernieuwing in de branche is voor veel horecazaken ook nodig om het hoofd boven water te kunnen houden. Daarbij biedt de toenemende leegstand in winkelgebieden ook kansen voor nieuwe horeca(meng)concepten. De gevestigde horeca-ondernemers vragen tevens om het geleidelijk toestaan van nieuwe uitbreidingsmogelijkheden om zo te voorkomen dat de verzorgingsstructuur teveel onder druk komt te staan.

De consument bepaalt uiteindelijk welke horeca op welke locatie succesvol is. Die consument laat zich grofweg onderscheiden als een lokale inwoner of een bezoeker met een toeristisch-recreatief of zakelijk bezoekdoel. Dat leeftijd een belangrijk verschil maakt in de wensen en behoeften staat buiten kijf. Deze kan ook nog eens worden gekoppeld aan de levensfase en de grootte van het huishouden. Inkomensniveau en culturele interesse en soortgelijke aspecten worden vertaald in lifestyles die elk weer hun eigen wensen en behoeften en horecagedrag vertonen. Een aantal doelgroepen is

²¹ de pilot blurring in Apeldoorn is in deze een goede testcase en wordt verlengd.

'dominant' aanwezig, anderen vrijwel onzichtbaar in de horeca. Sommigen willen niet in elkaars nabijheid 'gezien' worden, voor anderen is menging géén probleem. Ondernemers moeten steeds meer hun (potentiële) publiek kennen en inspelen op nieuwe behoeften en markten.

6.2. Afstemming: doelgroepgericht, typegericht, gebiedsgericht.

Dit toekomstperspectief is doelgroepgericht, typegericht en gebiedsgericht uitgewerkt. Het is belangrijk dat ondernemers daarop inspelen en hun (nieuwe) aanbod zo goed mogelijk uitwerken en afstemmen op al in Apeldoorn aanwezige- en nieuwe doelgroepen: lokale en regionale bevolking, toeristen en recreanten, zakelijke gasten.

Doelgroepgericht (zie hoofdstuk 6) wil zeggen dat gemeente en horecaondernemers (nieuwe) horecagebieden en horecaconcepten zo goed mogelijk afstemmen op de kenmerken en wensen bestaande en gewenste doelgroepen en daarbij ook voor de voor die doelgroep potentiële vestigingsplaatsen afwegen²²:

- Inwoners en bezoekers: De lokale bevolking is per definitie de primaire doelgroep. Is de verzorging van de lokale bevolking in orde en wordt de lokale horeca als geheel ook veel bezocht en als goed beoordeeld, dan is het waarschijnlijk dat die horeca ook aantrekkelijk is voor bezoekers van buiten.
- Particulier en zakelijk: De zakenman/vrouw vraagt in het algemeen om een andere horecagelegenheid en entourage dan een winkelende inwoner van de stad of toeristisch-recreatieve bezoeker.
- Bezoekdoel: Winkelend publiek wil tijdens de winkeltijden 's ochtends en 's middags koffie/thee met gebak en lunch rond het middaguur, het liefst op een terras. Uitgaanspubliek verschijnt op z'n vroegst tijdens het borreluurtje, eet wat tussen 18.00 en 22.00 en gaat vervolgens weer wat drinken, eventueel gecombineerd met bezoek aan bioscoop, theater en/of dansgelegenheid.
- Leeftijd: Het meest onderscheidende persoonskenmerk. 'Jongeren' (tot 25 jaar oud) zijn vanouds de belangrijkste drager voor uitgaans-horeca. Door hogere alcoholleeftijd, prijsniveaus en nieuwe (digitale) 'ontmoetingsplaatsen' gaat de jongste doelgroep minder uit. Hoewel al jaren groeiende helpt de nog steeds beperkte grootte van de studentenpopulatie in Apeldoorn ook niet. De grootste groep horecabezoekers vinden we terug onder 'middelbaren' (25 tot 50). De wat oudere '50 plussers' vormen de sterkst groeiende doelgroepen die gemiddeld ook steeds meer besteden.
- Lifestyle: Sociaaleconomische klasse en culturele interesse zijn belangrijke factoren in horecagedrag. De combinatie levert inzicht dat gemeenten en ondernemers kunnen gebruiken in doelgroepgericht beleid (zoals bijvoorbeeld in het Eindhoven model²³ wordt uitgewerkt).

Belangrijk uitgangspunt voor de gebied- en typegerichte vertaling is dat doelgroepen niet altijd mixen en liever niet in hetzelfde horecabedrijf en/of horecagebied aanwezig zijn. Horecaondernemers moeten in hun bedrijfsconcept en vestigingsplaats dus rekening houden met de verschillende wensen en voorkeuren van de (gewenste) doelgroep(en). In de ambitie 'hoofdstad van de Veluwe' ligt er voor de binnenstad voor zowel gemeente als

²² Een feitelijk juiste weergave van horecagebruik en wensen van de diverse doelgroepen vereist nadere enquêtering van inwoners en bezoekers

²³ Zie http://eindhoven.notudoc.nl/cgi-bin/showdoc.cgi?action=view/id=851411/type=pdf/Raadsvoorstel_Horecabeleidsplan_Gemeente_Eindhoven_Kennismaken_met_een_gastvrije_stad.pdf

ondernemers een grote opgave in het extra binden van de regiobevolking én op de Veluwe verblijvende toeristen en recreanten.

Typegericht (zie hoofdstuk 3 en 4) Er moet in de komende jaren rekening mee worden gehouden dat de traditionele grenzen tussen horeca en andere publiekverzorgende functies (als de detailhandel, dienstverlening en ambacht) zullen verdwijnen en als de wetgeving aangepast wordt ook alcoholische drankverstrekking niet meer het exclusieve domein van de horeca zal zijn. Horeca zal in veel mengvormen een onderscheidend onderdeel van exploitatie vormen.

In de komende periode wordt in Apeldoorn (nu met de pilot en later wellicht definitief) ingespeeld op de wens naar nieuwe typen horeca(meng)functies en de voor die typen dan gewenste (ruimtelijke, economische en wettelijke) ontwikkelings(on)mogelijkheden.

Gebiedsgericht (zie hoofdstuk 5) De binnenstad is traditioneel en in veel Nederlandse steden het concentratiepunt van de stedelijke horeca. In Apeldoorn biedt de binnenstad een gevarieerd beeld van locaties, die hier en daar versterkt en onderling nog beter verbonden kunnen worden. Versterking kan zowel in kwantitatieve zin (door de vestiging van nieuw horeca-aanbod in de binnenstad mogelijk te maken) als kwalitatieve zin (door bestaande locaties te vernieuwen of aantrekkelijker te maken).

BIJLAGE 1 : Horecaontwikkeling gemeente Apeldoorn 2007-2017 (dd juli)

Horecaontwikkeling gemeente Apeldoorn (peildatum juli)	2007	2012	2017
Inwonertal	155.564	156.961	160.047
Horeca (excl. cateringbedrijven) totaal [bedrijven]	344	345	369
Verkoopoppervlakte, totaal [m2]	73887	78074	77587
<i>Drankensector, totaal [bedrijven]</i>	<i>142</i>	<i>132</i>	<i>131</i>
<i>Verkoopoppervlakte drankensector [m2]</i>	<i>35406</i>	<i>36367</i>	<i>36054</i>
Cafe/Bar [bedrijven]	73	68	70
Discotheek [bedrijven]	3	2	0
Coffeecorner [bedrijven]	10	8	10
Kiosk [bedrijven]	3	4	4
Horeca bij recreatiebedrijf [bedrijven]	23	22	21
Horeca bij sportaccommodatie [bedrijven]	15	11	8
Strandbedrijf [bedrijven]	0	0	0
Ontmoetingscentrum [bedrijven]	8	10	11
Zalen-/partycentrum [bedrijven]	7	7	7
<i>Fastservicesector, totaal [bedrijven]</i>	<i>92</i>	<i>100</i>	<i>117</i>
<i>Verkoopoppervlakte fastservicesector [m2]</i>	<i>5582</i>	<i>6931</i>	<i>8654</i>
IJssalon [bedrijven]	6	11	12
Cafeteria [bedrijven]	41	41	39
Fastservicerestaurant [bedrijven]	5	4	5
Shoarmazaak [bedrijven]	9	15	19
Lunchroom [bedrijven]	18	14	26
Pannenkoekenrestaurant [bedrijven]	7	9	8
Restauratie [bedrijven]	2	1	1
Spijversprekker n.e.g. [bedrijven]	3	5	7
<i>Restaurantsector, totaal [bedrijven]</i>	<i>82</i>	<i>88</i>	<i>93</i>
<i>Verkoopoppervlakte restaurantsector [m2]</i>	<i>17217</i>	<i>18843</i>	<i>17968</i>
Bistro [bedrijven]	6	8	9
Restaurant [bedrijven]	53	63	67
Cafe-Restaurant [bedrijven]	21	14	14
Wegrestaurant [bedrijven]	2	3	3
<i>Hotelsector, totaal [bedrijven]</i>	<i>28</i>	<i>25</i>	<i>28</i>
<i>Verkoopoppervlakte hotelsector [m2]</i>	<i>15482</i>	<i>15933</i>	<i>14911</i>
Kamers, totaal [kamers]	1052	1053	1080
Bedden, totaal [bedden]	2154	2150	2220
Horeca en cateringbedrijven per 10.000 inwoners	22,4	22,8	23,9
Bedrijven in drankensector per 10.000 inwoners	9,1	8,4	8,2
Bedrijven in fastservicesector per 10.000 inwoners	5,9	6,4	7,3
Bedrijven in restaurantsector per 10.000 inwoners	5,3	5,6	5,8
Bedrijven in hotelsector per 10.000 inwoners	1,8	1,6	1,7
Partycatering totaal [bedrijven]	5	13	14
bron: HorecaDNA			

BIJLAGE 2 : Benchmark gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (juli 2016)

Aanbod vergelijking o.b.v HorecaDNA (gegevens juli 2016)	Aantal Inwoners	Aantal horeca bedrijven	M2 verkoopoppervlak	Bedrijven per 10.000	Dranken per 10000	Fastservice per 10000	Restaurant per 10000	Hotel per 10000	Kamers per 10000
Amsterdam	833624 (1)	4230	571235	50,7	16,3	10,6	15,6	5,1	362,4
Rotterdam	629606 (2)	1966	289869	31,2	11,5	9	8	1,2	86,6
Den Haag	519988 (3)	1857	242588	35,7	13,5	9,8	9,7	1,2	87,8
Utrecht	338967 (4)	977	257619	28,8	9,1	8	8,4	0,9	56,9
Eindhoven	224755 (5)	665	112540	29,6	10,7	8,7	8	1,1	94,0
Tilburg	212941 (6)	474	68611	22,3	8,6	7,4	4,6	0,5	20,9
Groningen	200952 (7)	596	97910	29,7	11,7	7,6	7,7	1,2	67,2
Almere	198145 (8)	287	44718	14,5	3,3	5,2	3,6	0,3	24,6
Breda	181611 (9)	544	80690	30	11,4	8,5	7,1	1	58,5
Nijmegen	172064 (10)	494	65929	28,7	10,9	8	6,9	1,3	35,9
Apeldoorn	159025(11)	374 (16)	79267 (12)	23,5 (21)	7,9 (24)	7,3 (20)	5,6 (21)	1,8 (6)	67,4 (11)
Enschede	158351 (12)	384	73491	24,2	9	8	5,7	0,6	49,3
Haarlem	158140 (13)	494	51381	31,2	10,8	9,5	8	1	63,3
Arnhem	153818 (14)	485	83265	31,5	11,5	9,3	7,7	1,6	57,0
Amersfoort	153602 (15)	368	56975	24	6,9	7	7,2	1	50,4
Zaanstad	152466 (16)	292	42275	19,2	6,9	6,4	3,9	0,7	37,2
's-Hertogenbosch	151608 (17)	448	147914	29,5	10	8,8	8	1	42,5
Haarlemmermeer	144518 (18)	283	72597	19,6	4,5	5,1	5,2	1,9	441,2
Zwolle	124896 (19)	288	70183	23,1	8,6	6,3	5,5	1,4	51,9
Zoetermeer	124107 (20)	193	35333	15,6	3,8	5,3	4,4	0,4	23,3
Leiden	122561 (21)	404	46727	33	11,8	8,7	9,3	1,7	75,4
Maastricht	122533 (22)	556	101906	45,4	19	9,1	11	4,6	208,3
Dordrecht	118801 (23)	261	30358	22	7,7	7	4,6	1,2	38,9
Ede	112427 (24)	244	47457	21,7	8,5	5,6	4,4	1,6	64,1
Alphen a/d Rijn	107960 (25)	176	29219	16,3	6,4	4,4	4,1	0,7	17,0
Leeuwarden	107897 (26)	321	93594	29,8	12,8	7,3	7	1,5	55,9
Alkmaar	107615 (27)	282	33999	26,2	8,5	8,1	6,7	1,1	46,6
Emmen	107584 (28)	237	38400	22	7	7,8	5,1	0,9	32,7
Westland	104960 (29)	212	33392	20,2	9	5,1	4,2	0,5	14,1
Delft	101034 (30)	313	39405	31	11	7,5	8,8	2	74,1
Venlo	100371 (31)	352	60775	35,1	13,9	10,9	6,9	2,5	72,3

